

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY**

**Hudební činnosti v Mateřské škole Dobřany –
Stromořadí (zaměřeno na třídu Rybičky)**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alena Palkosková
Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 14. dubna 2016

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Štěpánce Liškové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, trpělivost, věcné připomínky a rady, díky kterým mohla být tato práce zpracována.

Dále děkuji svým kolegyním z MŠ Dobřany – Stromořadí, které mi byly při vypracování bakalářské práce oporou. Tato práce by nemohla vzniknout ani bez dětí ze třídy Rybičky z MŠ Dobřany – Stromořadí a jejich rodičů, i jim patří poděkování.

A v neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za pomoc a velkou podporu.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE	5
1.1 PĚVECKÉ ČINNOSTI	6
1.1.1 Dětský hlas (zaměřeno na MŠ)	8
1.1.2 Zásady hlasové hygieny u předškolních dětí	10
1.1.3 Dýchání	11
1.1.4 Postoj a poloha těla při zpívání	12
1.1.5 Jak vést děti k čistému zpívání	12
1.2 INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI	15
1.3 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI	19
1.4 POSLECHOVÉ ČINNOSTI	21
1.4.1 Jak volit poslechové skladby	23
2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	26
2.1 VZDĚLÁVACÍ OBLASTI	26
2.1.1 Dítě a jeho tělo	27
2.1.2 Dítě a jeho psychika	28
2.1.3 Dítě a ten druhý	29
2.1.4 Dítě a společnost	29
2.1.5 Dítě a svět	29
3 MATEŘSKÁ ŠKOLA DOBŘANY	31
3.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA DOBŘANY- STROMOŘADÍ	32
4 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM MŠ DOBŘANY – STROMOŘADÍ V KONTEXTU S UPLATNĚNÍM HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ	34
4.1 VZDĚLÁVACÍ OBSAH	35
4.1.1 ŠVP a hudební aktivity	36
5 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE DOBŘANY – STROMOŘADÍ (SE ZAMĚŘENÍM NA TŘÍDU RYBIČKY)	39
5.1 UPLATNĚNÍ HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ VE TŘÍDĚ RYBIČKY 2015/2016	39
5.1.1 Organizace dne ve třídě Rybičky	40
5.1.2 Hudební činnosti ve třídě Rybičky září – prosinec 2015	41
5.1.3 Týdenní plán	45
6 ZÁVĚR	56
7 RESUMÉ	58
8 SEZNAM LITERATURY	60
9 SEZNAM TABULEK	62
10 SEZNAM OBRÁZKŮ	63
PŘÍLOHY A- FOTOGRAFIE BUDOVY A AKCÍ MŠ	I
PŘÍLOHY B – POUŽITÉ MATERIÁLY V PRAKTICKÉ ČÁSTI	VIII
PŘÍLOHY C- FOTOGRAFIE ČINNOSTÍ A VÝROBKŮ, KTERÉ VZNIKLY BĚHEM REALIZACE PLÁNU (VIZ. PRAKTICKÁ ČÁST) ...	XI

SEZNAM ZKRATEK

MŠ - Mateřská škola

RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP - Školní vzdělávací program

TVP - Třídní vzdělávací program

kap. - kapitola

rov. – srovnání

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Úvod

Když jsem přemýšlela o tématu pro svoji bakalářskou práci, jednoznačně jsem zvolila hudební výchovu. Od dětství jsem navštěvovala Základní uměleckou školu J. S. Bacha v Dobřanech, kde jsem se učila zpěvu, hře na klavír a klarinet, byla jsem několik let aktivní členkou folklorního souboru Vozembach. Hudba se tedy stala mým velkým koníčkem. Sama jsem se přesvědčila i o tom, že hudba slouží také k navazování kontaktů mezi lidmi, protože jsem měla možnost potkat výborné muzikanty, kteří se stali i mými kamarády. Myslím si, že jsem během svého dosavadního života získala spoustu hudebních zkušeností. A protože jsem studentkou Učitelství pro mateřské školy, předávám a nadále chci předávat svoje hudební zkušenosti právě předškolním dětem v Mateřské škole Dobřany - Stromořadí, kde již druhý školní rok pracuji.

V bakalářské práci na téma Hudební činnosti v Mateřské škole Dobřany - Stromořadí¹ (dále jen MŠ Dobřany - Stromořadí) se zaměřuji na popis prostředí a Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) MŠ Dobřany - Stromořadí, ale především na seznámení se s hudebními činnostmi, které jsou součástí výchovně vzdělávacího procesu dětí v naší mateřské škole.

Na téma hudebních činností v předškolním vzdělávání bylo napsáno již několik bakalářských prací². Každá z nich přináší jiný úhel pohledu na problematiku uplatnění hudebních činností v praxi MŠ, a proto zmíněné práce poslouží jako inspirace k zpracování této bakalářské práce. Obdobné téma zpracovala ve své bakalářské práci v roce 2014 Jitka Weberová. Ve své práci popsala hudební činnosti předškolních dětí v MŠ Tymákov, kde působila před mateřskou dovolenou (Weberová, 2014). Další velkou inspirací pro mě byla bakalářská práce Elišky Novákové, která dokázala, že na trhu je velký počet publikací pro výuku hudební výchovy v mateřské škole, a dokázala tuto nabídku analyzovat

¹ Mateřská škola Dobřany – Stromořadí, Stromořadí 922, Dobřany 33441.

² WEBEROVÁ, Jitka. *Hudební činnosti dětí v předškolním věku a jejich uplatnění v MŠ Tymákov*. Plzeň, 2014.

Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

FRÁNOVÁ, Jana. *Výběr poslechových skladeb (a jiných materiálů k poslechu) pro potřeby předškolní hudební výchovy*. Plzeň 2010. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

NOVÁKOVÁ, Eliška. *Literatura pro HV v MŠ po roce 2010 (průzkum trhu včetně reedic)*. Plzeň, 2015.

Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

STRÁNSKÁ, Petra. *Pěvecká propedeutika a zpěv dětí v MŠ*. Plzeň, 2015. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

z hlediska jednotlivých hudebních činností a jejich cílů realizovaných v praxi MŠ. Hudební výchova v mateřských školách může probíhat zajímavě, nápaditě a pro děti i učitele zábavně (Nováková, 2015).

Hlavním cílem mé bakalářské práce je tedy snaha dokázat, že hudební činnosti v předškolním vzdělávání nemusí být nezáživné a že základem těchto aktivit nemusí být pouze zpívání. Hudební aktivity mohou být pestré, kreativní a pro děti zábavné. Výsledkem hudebních aktivit nemusí být pouze besídka nebo školní slavnost, ale i příjemně strávený čas v MŠ. Je zároveň velmi důležité si uvědomit, že se hudební aktivity spolupodílejí na všestranném rozvoji dítěte. Přířímou reakcí na konkrétní činnost je právě projev dětí. Protože předškolní děti většinou nemají snahu se přetvařovat, sám učitel pozná na jejich bezprostřední reakci, zda je zvolená hudební činnost baví.

Dalším cílem práce je prostudovat školské dokumenty a zjistit, do jaké míry jsou zde hudební činnosti zaneseny, či zda se v nich nabízí prostor pro jejich uplatnění. V návaznosti na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) se zaměřím rovněž na ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí, a to se stejným záměrem, tedy zjistit, jak jsou zde hudební činnosti specifikovány.

V poslední části bakalářské práce uvedu konkrétní činnosti, které jsou zařazovány do výchovně vzdělávacího programu ve výše uvedené MŠ, konkrétně ve třídě Rybičky, kam dochází nejmenší děti.

1 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Vstupem do mateřské školy dítě začíná být prvně systematicky vzděláváno, a to i v oblasti hudební výchovy. Hudební výchova v MŠ je nedílnou součástí vzdělávacího procesu. Působí na celou psychiku dítěte - podílí se na intenzivním rozvoji smyslového vnímání, estetického cítění. Dále hudební výchova vede dítě k soustředění, udržení pozornosti, k rozvoji paměti, představivosti a fantazii. „*Hudba není jen záležitostí citu, ale nezbytnou potřebou člověka.*“³ Hudební výchova by měla být realizovaná jako organizovaná činnost, při které si děti hrají, poznávají, tvoří a prožívají každý sám za sebe i společně v kolektivu radost z hudby. (Zezula, Janovská, 1987)

Pro zapojení do činností včetně hudebních je pro předškolní dítě největší motivací sám učitel, který má hudbu rád, s chutí zpívá a svůj zpěv doprovází na některý z hudebních nástrojů.

Hudební výchova se v mateřské škole realizuje prostřednictvím čtyř druhů hudebních činností: pěveckých, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových. Cílem této kapitoly je tak následně ve stručnosti (omezený rozsah bakalářské práce, souborné téma) výše jmenované hudební činnosti charakterizovat a dotknout se též problematiky jejich uvádění do praxe MŠ v kontextu s věkem dětí. Díky zde uvedeným informacím můžeme pak zhodnotit (viz kap. číslo 6), zda při uvádění hudebních činností do praxe ve vybrané konkrétní třídě v MŠ Dobřany postupuje učitel správně, a to v souladu se zde uvedenými s teoretickými poznatky.

V předchozí vzdělávací koncepci, která byla platná do roku 2005,⁴ byl ve výuce HV kladen důraz na jednotlivé hudební činnosti – zpěv, pohyb, poslech a hru na rytmické nástroje, a to speciálně na zachování progresivního postupu při jejich výuce (metodických postupů). To byla velká výhoda, neboť učitelé museli znát metodické řady jednotlivých činností a podle nich postupovali. Nevýhodou tohoto systému bylo, že hudební aktivity mohly být začleňovány bez souvislosti s dalšími tématy mimohudebních činností a mohly být vedeny stále stejným způsobem. Byly povinně zařazovány pouze po dobu zaměstnání, a to jedenkrát týdně.

³ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1987.

⁴ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, 48 s. ISBN 80-87000-00-5.

Současný vzdělávací systém, který je platný od roku 2005 (srov. kap. 2), umožňuje propojení hudebních aktivit (nejen hudební aktivity mezi sebou) s dalšími mimooborovými činnostmi⁵. Pro vzdělávání dle RVP PV je charakteristické tvoření příprav a projektů, které nejsou jasně definovány z hlediska oborových didaktik, ale obsahují větší podíl kreativity a rozmanitosti. Kolik prostoru bude vyčleněno pro hudební aktivity, záleží tak nejvíce na osobnosti a zaměření samotného učitele (Lišková, 2006). Autoři Lišková⁶ i Jurkovič⁷ se shodují v názoru, že by se předškolní pedagog měl sám vzdělávat, prohlubovat své schopnosti a praktické dovednosti (tím je myšlena především hra na hudební nástroj a zpěv), aby při výuce v MŠ mohl v dostatečné míře uplatňovat hudební činnosti. (Lišková, 2006).

Hudební činnosti v mateřské škole probíhají nejčastěji při řízené činnosti, která může být zařazena kdykoliv během dne v MŠ (to je velká výhoda nové vzdělávací koncepce), v praxi jsou však často zařazovány mezi dopolední svačinou a pobytem venku. Do řízené činnosti patří hry a aktivity, které mají jasný vzdělávací cíl, pedagog si takové činnosti cíleně připravuje nebo vznikají též improvizovaně. Organizovaná hra může být i reakcí na podnět, který dají samy děti, a právě takové hry děti baví nejvíce⁸. Hudební činnost se může promítnout i do volné hry, kdy si při hraní dítě brouká písničku. Ale zpravidla až poté, co se písničku naučilo při řízené činnosti nebo např. v rodině, mimo mateřskou školu.

1.1 PĚVECKÉ ČINNOSTI

Základem všech hudebních činností, které praktikujeme v předškolním vzdělávání, jsou činnosti pěvecké. Jejich prostřednictvím rozvíjíme u dětí smysl pro krásu zpěvu a vytváříme základy pěveckých dovedností. Tyto činnosti se podílejí též na kultivování zpěvního a mluvního projevu dítěte (Zezula, Janovská, 1987).

„Zpěv je přirozeným lidským projevem stejně tak jako řeč. V MŠ by měl být doménou veškerých hudebních činností. Z hudebního hlediska slouží zpěv k celkovému rozvoji

⁵ Při nedostatečném hudebním vzdělání pedagogů MŠ se však může stát, že hudební výchova je vnímána pouze jako doplněk realizovaných tematických celků a vytrácí se z ní vědomí metodické posloupnosti v činnostech. (viz. kap. 5.1.2)

⁶ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3.

⁷ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 135 s. ISBN 978-80-7367-750-3.

⁸ SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.

muzikálnosti dětí.“ (Lišková, 2006, s. 21) Podobný názor zastávají i Zezula a Strnadová a dále dodávají, že *„lidský hlas můžeme považovat za nejdokonalejší nástroj, který je schopen obsahového i citového výrazu. Je však nástrojem velmi citlivým a lehce zranitelným.“* (Zezula, Strnadová, 1988, s. 7.) (Srov. kap. 1.1.1.)

Malé děti ze začátku používají svůj hlas intuitivně a neuvědomují si svoje nedostatky. Rády si jen tak prozpěvují, své hry a běžné denní činnosti doprovázejí různými zvuky, experimentují se svým hlasem a často si tak krátí dlouhou chvíli. Právě takovým prvním náznakům zpěvu bychom měli věnovat stejnou pozornost, obdobně jako prvním pokusům o řeč.⁹

Dětský hlas se vyvíjí podle určitých zákonitostí a při práci s tříletými dětmi musíme počítat s tím, že pro většinu dětí se poprvé v MŠ vytváří příznivé podmínky pro jejich systematický hudební rozvoj. Pěvecký projev většiny tříletých dětí se spíše podobá rytmickému odříkávání textu písně. Nejdůležitějším úkolem učitele je v tomto věkovém období vzbudit v dětech zájem o zpěv. Správným vzorem a motivací je pro ně učitel, který denně zpívá a zpěv doprovází jednoduchým pohybovým doprovodem. Za tímto účelem, spojení zpěvu s pohybem, je v praxi využíván hudební materiál **písní říkadlového typu**. (Zezula, Janovská, 1987) Pěvecké činnosti tříletých dětí tudíž mají provázet jednoduchá zhudebněná říkadla nebo dětské lidové písně s menším tónovým rozsahem (Srov. kap. 1.1.1) a popěvky. Melodizovaná říkadla, popěvky a dětské lidové písně mají většinou jednoduchou rytmickou strukturu, srozumitelný a snadno zapamatovatelný text a hlavně nesou sebou velký citový náboj. (Jurkovič, 2012)

Zpěvem jsou děti v MŠ uváděny do světa hudby nejpřirozenějším způsobem. Ve spojení se hrou dětem přibližujeme nejen samotnou hudbu, ale seznamujeme je s různými tradičními zvyky a tanci (Kulhánková, 2006), které jsou nebo v minulosti byly součástí našeho kulturního bohatství. Prostřednictvím práce s říkadly kultivujeme rovněž mluvní projev dětí. Děti oceňují a rády realizují jednoduché rýmy, které často samy v říkadlech objevují. Tato práce je baví. Zařazování aktivit s říkadly není jen doménou hudebních činností v nejmladší věkové skupině. Se staršími dětmi můžeme zařazovat hru s rýmy, kdy do známé melodie doplňují jiná vhodná slova tak, aby se rýmovala (Jurkovič, 2012).

⁹ TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 148 s. ISBN 978-80-7367-562-2.

V práci s dalšími věkovými skupinami dětí v MŠ, tj. 4-6 let, dáváme dětem příležitost, aby zpívaly samostatně nebo v menších skupinkách. Pro děti tohoto věkového období volíme už bohatší repertoár písní po stránce námětové i hudební. Je vhodné, aby učitel i nadále podporoval čistý zpěv dětí hrou na melodický nástroj, např. na klavír. Dále je vhodné píseň uvést předehrou, aby děti dokázaly píseň společně začít zpívat ve správně vybrané tónině. Zároveň je však děti této věkové skupiny potřebné vést už k samostatnému projevu a vlastní snaze o čistý zpěv za účasti správné výslovnosti¹⁰. Učitel by měl samozřejmě dětem zadávat splnitelné úkoly a neměl by děti do žádné činnosti nutit. Dítě v předškolním věku zatím většinou nerozezná, zda zpívá čistě nebo ne, ale zpěv ho baví a přináší mu uspokojení. Necitlivý přístup by mohl děti odradit a ty by pak ztratily chuť zpívat. Ovšem nacvičení písní s větším hlasovým rozsahem písně bývá časově náročnější (Srov. kap. 1.1.1), stále by ale mělo platit, že vše probíhá v podobě hry s písničkou. (Zezula, Janovská, 1987)

Nyní jsme si představili, proč jsou pěvecké činnosti v předškolním vzdělávání důležité a co jejich prostřednictvím u dětí rozvíjíme. Dále jsme souborně uvedli, jaký repertoár je vhodné volit s ohledem na věk dětí v MŠ. Následující kapitola přinese informace o specifikách rozvoje dětského hlasu, o některých faktorech, které hrají v jeho rozvoji podstatnou roli (hlasová hygiena, dýchání a postoj nebo poloha těla při zpívání). V závěru kapitoly předložíme několik vybraných příkladů, jak vést předškolní děti k čistému zpívání.

1.1.1 DĚTSKÝ HLAS (ZAMĚŘENO NA MŠ)

Práce s dětským hlasem je velmi důležitá, a proto by každý učitel v MŠ měl znát alespoň základní informace o specifikách dětského hlasu, vědět, jak dětský hlas správně rozvíjet a především jak hlas dětí nevhodným vedením nepoškodit.

Hlas dětí je velmi tvárný, ale současně velmi křehký a snadno zranitelný. (Zezula, Janovská, 1987) „*Celý hlasový orgán se teprve vyvíjí. Dítě má podstatně kratší hlasivky než dospělý, má také menší rezonanční dutiny a všechny hrtanové svaly nejsou ještě v plné funkci. Dětský hlas má proto malý rozsah a je slabý.*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 49) Zezula uvádí, že hlasový rozsah se v průběhu prvních šesti let mění. V prvním roce se objevuje rozmezí dvou až tří tónů, které ale nejsou pevně fixovány. V šestém roce dítěte se rozšíří

¹⁰ Zpěv má tři složky – dechovou, hlasovou a artikulační. „*Její základem je učit děti zpívat uvolněně, dbát na to, aby děti při zpěvu nekřičely, a opravdu zpívaly.*“ (Lišková, 2006, s. 36)

přibližně na 6-8 tónů. Pokles spodního rozsahu hlasu způsobuje růst hlasivek, ale k vyzpívání vyšších tónů je třeba více cviku, abychom dosáhli jejich většího napětí. (Strnadová, Zezula, 1988) Jaký má dítě rozsah svého hlasu, závisí především na jeho věku a míře jeho rozezpívanosti. Do rozsahu dětského hlasu se též promítají individuální hlasové, tělesné a psychické dispozice. Orientačně by se hlas dítěte v předškolním věku měl pohybovat mezi tóny f^1 a e^2 . (Tichá, 2009) „Pokud mají děti menší hlasový rozsah, je to především důsledkem malých pěveckých zkušeností. Nerozezpívané děti mají velmi malý hlasový rozsah ($a-e^1$ nebo $a-g^1$) umístěný v nízké hlasové poloze.“ (Tichá, 2009, s. 21) Dle M. Liškové je nejvhodnější poloha v jednočárkové oktávě mezi tóny d^1 - a^1 . (Lišková, 2006)

Pro nejmladší děti v MŠ, tedy tříleté, je tudíž nejjednodušší zpívat písně ve dvou- až třítónovém hlasovém rozsahu. Do této kategorie spadají většinou písně říkadlového charakteru, které mají omezený hlasový rozsah (tercie, kvarty). Jsou-li pěvecké činnosti vedeny správně, mohou čtyřleté děti zpívat písně v rozsahu až šesti tónů v jednočárkované oktávě. A předškoláci, tedy děti pěti- až šestileté, mohou dosáhnout sedmi- až osmitónového rozsahu (Lišková, 2006). „Příčinou menšího zpěvního rozsahu dětí je absence zpěvu.“ (Lišková, 2006, s. 31)

Obecně lze konstatovat, že většina písní, které s dětmi v mateřské škole zpíváme, by měla být jednodušší (s rozsahem 1-6 tónů, přehledným členěním formálním i rytmickým, převažující durovou tóninou, se srozumitelným obsahem). (Zezula, Janovská, 1987) Písně s větším, až oktávovým rozsahem volíme u pěti- až šestiletých dětí a správně rozezpívaných dětí. Tyto písně mohou mít větší intervalové skoky, složitější rytmus, mezi tuto kategorii písní můžeme zařadit i písně s mollovou tóninou. K pochopení jejich obsahové stránky je třeba vynaložit též větší úsilí. (Lišková, 2006)

Předpokladem pro správný pěvecký vývoj dětí je nejen volba vhodného repertoáru pro jejich zpěv, ale i znalost specifik rozvoje dětského hlasu v MŠ. Zdravý dětský hlas, který je dobře rozezpívaný, zní jednotně v celém svém rozsahu, tzn., že přechod z hrudního do hlavového rejstříku¹¹ je zcela plynulý. Zdravý hlas dítěte v MŠ vykazuje tyto další typické znaky:

¹¹ Problematika ohledně zapojování hlasových rejstříků je velmi složitá. Jedná se o složitý svalový mechanismus. Pracují-li hlasivky celou svojí délkou – mluvíme o tvoření tónu hrudním rejstříkem. Jsou-li

-
- jasnou barvu hlasu, která „zvoní“
 - hlas není silný, ale je zvukově průrazný kvůli převládající hlavové rezonanci
 - hlas se rozvíjí, pokud hlavový rejstřík a hlavová rezonance zůstanou základem pro vytváření tónu, dítě získá návyk pracovat s hlasem tak, aby hlas nebyl poškozen (Tichá, 2009)

1.1.2 ZÁSADY HLASOVÉ HYGIENY U PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ

Na čistotu a kvalitu dětského hlasu má vliv mnoho faktorů (zdraví dítěte, prostředí, ve kterém zpívá, jeho psychická odolnost i použité metody výuky atd.), z nichž některé může učitel do jisté míry ovlivnit. Jedním z nich je i hlasová hygiena.

„Hlasovou hygienou rozumíme péči o hlas v průběhu vývoje, a to z hlediska prostředí, v němž se dítě pohybuje, z hlediska používání hlasu při řeči i při zpěvu a z hlediska duševní pohody.“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 51). Učitel by tak měl zabezpečit podmínky pro zdravý hlasový rozvoj. S dětmi bychom měli zpívat vždy ve vyvětrané místnosti, kde je přiměřená teplota (18-20°C) a vlhkost vzduchu. Bude-li teplota v místnosti vyšší a vzduch suchý, bude docházet k rychlé únavě a vysušování sliznic hlasového ústrojí. S dětmi bychom se měli při zpívání, ale i při mluvení vyhýbat hlučnému a prašnému prostředí. Dále bychom se měli vyhýbat zpívání za studeného a větrného počasí. (Zezula, Janovská, 1987) Velmi důležité je též dodržovat zásadu zpívat s dětmi v jejich přirozené hlasové poloze, což přímo souvisí s volbou písně ve správném rozsahu (Srov. kap. 1.1.1), vhodnou tóninou písně, která by měla korespondovat s pěveckými schopnostmi dětí. (Lišková, 2006) Děti by měly být vedené k tomu, aby nekřičely. A to nejen při zpěvu, ale také při mluvení. Křičením dochází k přepínání mluvního i zpěvního hlasu. (Zezula, Janovská, 1987) Hlasová hygiena souvisí též s vytvořením příjemné atmosféry pro zpěv i s jeho realizací v klidném prostředí. Pokud budou mít děti dobrou náladu a radost, budou mít uvolněný i hlasový aparát, což povede k tvorbě lehkého a přirozeného tónu. (Lišková, 2006)

Nezbytnou součástí správného výcviku hlasu je i nácvik správného dýchání. Proto se nyní budeme zabývat touto problematikou.

zapojujány hlasivky zvnějšku a pracují pouze okraje – mluvíme o znění tónu v hlavovém rejstříku. Mezi hrudním a hlavovým rejstříkem je tzv. střední rejstřík. Pokud pracují tyto tři mechanismy odděleně, poznáme to sluchem dle odlišné barvy hlasu v jeho jednotlivých polohách. Cílem je propojit společně všechny tři rejstříky tak, aby nedocházelo ke zlomům v přechodu mezi nimi. (Tichá, 2009)

1.1.3 DÝCHÁNÍ

Dýchání je přirozenou činností všech živých organismů, při které dochází k výměně plynů mezi jedincem a okolím. Zpěv klade na dýchání daleko větší nároky než mluvení¹². (Lišková, 2006)

Základem správného tvoření tónu je právě správné dýchání. Proto bychom měli pravidelně zařazovat do výcviku dětského hlasu i dechová cvičení, jež by měla být prováděna se zcela uvolněným tělem. Později se snažíme se staršími dětmi mírně aktivovat bránici.

Děti vedeme k tzv. nádechu do břicha, jež se při nádechu samovolně vyklene. Dohlídíme na to, aby byl nádech vedený nosem a děti nezvedaly ramena. Správného dýchání docílíme pouze tehdy, když celé tělo bude naprosto uvolněné. Děti často dělají chybu, že k nádechu použijí moc velké množství vzduchu, který po chvíli rychle vypustí ven. Při takovém nádechu dochází ke svalovému ztuhnutí. K správnému nádechu vedeme děti prostřednictvím vhodně volené motivace - přivonění ke květině, nasátí vůně pečené buchty... (Lišková, 2006)

Po nádechu můžeme zařadit fázi zadržení nebo zklidnění dechu. „*Ve fázi zastavení dechu musí mít totiž člověk pocit uvolněnosti, což je pro dítě velmi obtížné korigovat. Při zadržení dechu tak u dětí paradoxně dochází k naprostému opaku, tedy k chybnému napětí veškerého svalstva.*“ (Lišková, 2006, s. 38).

Výdech vedeme ústy, břicho při něm klesá. Výdech by měl probíhat plynule, stejnoměrně a neměl by být přerušovaný. Měli bychom dbát na to, aby se děti nevydaly „z posledního dechu“ a nemusely vzápětí začít po něm lapat¹³. Při nácviu správného dýchání dítě nezatěžujeme poučkami o zadržování dechu. Opět využijeme vhodné motivace – pofoukat bolístku, vyfouknout bublinu z bublifuku, snažit se ve vzduchu udržet papírový lísteček atd.

Dechová cvičení nezaberou moc času, provádíme je pouze krátce, ale s častými obměnami. Tím zabráníme mechanickému stereotypu. (Synek, 2004) Cílem všech

¹² Na tento fakt však děti zbytečně neupozorňujeme, aby dýchaly přirozeně.

¹³ SYNEK, Jaromír. *Vybrané kapitoly z didaktiky hudební výchovy I.* Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 65 s. ISBN 80-244-0964-x.

dechových cvičení je postupné prodlužování výdechové fáze. Prodlužování výdechu můžeme trénovat i deklamací jednoduchých textů, což má souvislost s tempem, jakým jednoduchý text nebo básničku deklamujeme. (Lišková, 2006)

Ve zpěvu dětí hraje neméně důležitou roli i zaujetí správné polohy těla při samotném zpěvu.

1.1.4 POSTOJ A POLOHA TĚLA PŘI ZPÍVÁNÍ

Správný postoj těla při zpívání nacvičujeme s dětmi rovněž pomocí různorodých cvičení. Například pomocí cvičení dětem přiblížíme, odkud vychází aktivní těžiště našeho těla, čímž si děti zároveň zpevní podbřišek. Když s dětmi zpíváme, mohou stát nebo sedět. Při zpěvu by měly sedět vzpřímeně, aby mohly správně dýchat a vytvořit správné podmínky pro tvoření zdravého hlasu. Zvolíme-li variantu zpívání v sedu, dbáme na to, aby se děti nehrbily. Dnešní děti jsou velmi málo fyzicky zdatné a s tím souvisí ochablé především zádové a hrudní svalstvo¹⁴. Dbáme rovněž na to, aby měly kolem sebe dostatek prostoru. „*Pokud při zpěvu stojíme, nohy jsou mírně rozkročené, váha těla je rovnoměrně rozložena. Postoj je přirozený, záda narovnaná, ale ne prkenná. Ruce visí volně podél těla, ramena jsou spuštěna dolů, hlavu držíme zpříma, dbáme na to, aby nebyla zakloněna.*“ (Lišková, 2006, s. 35)

Správný postoj při zpívání ovlivňuje i to, zda dítě správně dýchá. Celkově slabé a ztuhlé hrudní svalstvo u dětí způsobuje problémy při dýchání. Nedovedou se dostatečně nadechnout a s dechem správně hospodařit. (Šímanovský, 2011)

1.1.5 JAK VÉST DĚTI K ČISTÉMU ZPÍVÁNÍ

Abychom mohli vést děti v mateřské škole k čistému zpívání, musíme nejprve zjistit úroveň hlasových dovedností dětí, se kterými pracujeme. Bude nás zajímat především rozsah a poloha dětského hlasu v předškolním věku. Poté se budeme zaměřovat na rozvoj jejich hlasových dovedností.

Dítěti je zpěv blízký, podobně jako řeč. Dětem v raném věku může zvukový projev zpěvu a řeči splývat. Velmi důležitou a první hudební činností je tudíž vnímání zvukových podnětů okolního světa. Dítě poslouchá zpěv velmi intenzivně. (Zezula, Janovská, 1987) „*Mnohem*

¹⁴ ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Lidové písničky a hry s nimi: [zpěvník pro děti od 3 let]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011, 146 s. ISBN 978-80-7367-927-9.

dříve, než bude schopno plně vnímat obsah slov, vnímá hudební prvky písně, její melodii, rytmus, náladu.“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 48) Po čase pak začne projevoval snahu samo zpívat. Některé dítě se začne snažit zpívat již mezi prvním a druhým rokem, jiné dítě může svoji snahu a zpěv projevit až v MŠ, dokonce až ve čtyřech a pěti letech. Na tom, zda dítě zpívá či se samo pěvecky prosazuje, má vliv řada faktorů. Uvedme si alespoň ty nejzákladnější: podnětné prostředí v rodině a vlastnosti osobnosti dítěte. (Zezula, Janovská, 1987) Nyní jsme se dozvěděli, že pro dítě v útlém věku je velmi důležité hudbu poslouchat, aby začalo samo zpívat. Děti v MŠ vedeme k čistému zpěvu i tím, že u nich rozvíjíme hudební schopnosti¹⁵. Mezi hudební schopnosti, které je v MŠ u dětí třeba rozvíjet, patří: hudební představivost, hudební paměť, rytmické cítění, hudební sluch, tonální, harmonické cítění a základy hudební tvořivosti. Jednotlivé složky hudebních schopností si nyní krátce charakterizujeme a současně představíme výběr konkrétních cvičení pro jejich rozvoj.

Hudební sluch: umožňuje člověku vstřebávat akustické podněty. Tato hudební schopnost je propojena s hudební pamětí a představivostí. Díky hudebnímu sluchu například rozlišujeme jednotlivé vlastnosti tónu (délku, barvu, sílu, výšku). Hudební sluch rozvíjíme např. **porovnáváním dvou kontrastních tónů**. (Tichá, 2009) Tóny hrajeme po sobě a dítě poslouchá oba sluchové podněty. Poté dítě vyzveme k vyjádření toho, co slyšelo, hlasem, pohybem ruky, kresbou, slovně atd. Autorky Raková, Štíplová, Tichá ve své knize uvádějí: *„Postupujeme od snadného k obtížnějšímu, to znamená: od rozlišování kontrastů v síle a délce dvou tónů, pak přejdeme k rozpoznávání odlišné zvukové barvy a teprve nakonec děti porovnávají nápadně odlišnou výšku dvou tónů.“* (Raková, Štíplová, Tichá, 2009, s. 15) Postupně zmenšujeme kontrasty mezi dvěma tóny. Poté zařazujeme cvičení, kdy místo porovnávání dvou tónů dítě porovnává tři a více tónů. Tím dítě vedeme nejen k rozvoji hudebního sluchu, ale též k udržení pozornosti po delší dobu. (Raková, Štíplová, Tichá, 2009) Další složkou, která podněcuje čistý zpěv dětí, je **hudební paměť**. Díky hudební paměti si dítě ukládá předešlé hudební zkušenosti a v případě potřeby si tyto zkušenosti znovu vybaví a uplatní při zpěvu. (Tichá, 2009) Hudební paměť též souvisí s rozvojem intelektových schopností, na které má vliv podnětné prostředí, dále rozumové operace i

¹⁵ Na rozdělení hudebních schopností není jednotný názor. V bakalářské práci jsou uvedeny pouze ty, které citují autoři literatury pro učitele MŠ. (Tichá A., Zezula – Janovská)

charakterové vlastnosti dítěte^{16 17}. Hudební paměť můžeme opět trénovat pomocí poslechu a dále rozvíjet tak, že např. při zpěvu písně si s dětmi ukazujeme směřování melodie. Nejprve při tomto cvičení děti nezpívají, ale poslouchají a sledují učitele, který zpívá a ukazuje směr melodie. „*Při opakování písně si s námi již pobrukují a přitom ukazují. Nakonec dospělý zpívá sám a děti melodii pouze ukazují rukou.*“ (Tichá, 2009)

Další složka je **rytmické cítění**. Rytmičké cítění je spojeno s pohybovou aktivitou a souvisí s pohybovými podněty obsaženými v hudbě, které jsou dané jejím rytmicko-metrickým a časovým průběhem. Rytmičko-metrické vztahy rozvíjíme při všech hudebních činnostech, nejvíce však při hudebně pohybových činnostech, kdy cvičíme na hudbu. Hudba probíhá v určitém čase, tedy tempu. Pro děti v MŠ je pro vnímání a reprodukování nejvhodnější tempo 80-140 úderů za minutu. Projev dětí ve svižném tempu je aktivnější, přesnější a mnohem více rozvíjí smysl pro rytmus. (Zezula, Janovská, 1987)

Harmonické cítění je schopnost vnímat vztahy mezi akordy a u dětí v MŠ tuto schopnost rozvíjíme při hraní doprovodu, např. na klavír. Harmonické cítění velmi úzce souvisí s **tonálním cítěním**, které se projevuje jako schopnost cítit vztah jednotlivých tónů k tónickému kvintakordu. Má-li dítě rozvinuté tonální cítění, čistě zpívá melodii v různých tóninách (Tichá, 2009).

Poslední složkou je **hudební představivost**, která je rozvíjena při všech hudebních činnostech. U předškolního dítěte je spojována s pohybovými a zrakovými představami. Hudební představivost rozvíjíme zapojením více smyslových orgánů najednou – sluchu (hudební vnímání), zraku (názornost) a motoriky (pohybové reakce). Dochází tak k rychlejšímu a trvalejšímu zapamatování. (Zezula, Janovská, 1987).

Poslední složkou, kterou si nyní představíme, jsou **základy hudební tvořivosti**. Děti vedeme k samostatnému objevování zákonitostí hudby vlastním způsobem jejího ztvárnění, např. v tanci, tvořivé práci s melodizací na elementární úrovni. (Zezula, Janovská, 1987)

Po představení všech složek, které jsou důležité pro čistý zpěv dětí, se krátce zmíníme o tom, jak u dětí probudit zpěvní hlas, tedy odpoutat se od hlasu mluvního.

¹⁶ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3.

¹⁷ Cílem je, aby zapamatování bylo logické, ne pouze mechanické. Dítě si v paměti lépe uchová skladbu motivačně nebo emočně výraznou. (Kodejška, 2002, s. 19)

Hlas bychom měli rozvíjet rovnoměrně, tedy v hlubokých i vysokých polohách. Často se při práci s dětmi setkáme s tím, že dítě nepoužívá vyšší tóny, anebo jsou velmi slabé¹⁸. (Tichá, 2009) U dětí v MŠ je vhodné zařazovat napodobování různých zvuků, napodobujeme např. zvuky zvířat, hudebních nástrojů a další zvuky. Těmito cvičeními docílíme toho, že hlas dětí se krásně rozezní. Povzbuzujeme děti, aby se nebály dostat se hlasem výš. Pouze ve vyšších polohách se dítě rozezpívá a opustí mluvu. Ale důsledně dbáme na to, aby děti nekřičely. Hlas by měl znít volně, lehce a zvonivě (Raková, Tichá 2009).

Prvními hudebními činnostmi, které jsme si představili, byly pěvecké činnosti. Věnovali jsme jim největší pozornost, protože jsou základem všech hudebních činností, které praktikujeme s dětmi v MŠ. Stručně jsme si popsali, proč tyto činnosti zařazujeme, co při nich u dětí rozvíjíme. Zaměřili jsme se též na to, jak bychom měli při pěveckých činnostech pracovat s ohledem na věk dětí v MŠ. Krátce jsme si též představili zákonitosti dětského hlasu, hlasovou hygienu, zásady nácviku správného dýchání a naposledy, jakou by děti měly zaujímat polohu těla při zpívání. V závěru kapitoly jsme se zabývali problematikou, jak bychom měli předškolní děti vést k čistému zpívání, a uvedli jsme některé příklady pěveckých a hlasových cvičení v kontextu s věkem dětí. Dalšími hudebními činnostmi, které si nyní představíme, jsou instrumentální činnosti.

1.2 INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

Jednou z neméně důležitých činností v hudebně výchovné práci v MŠ jsou instrumentální činnosti. Jejich zařazováním intenzivně urychlujeme hudební rozvoj u dětí. Hrou na rytmické nástroje vedeme děti k aktivnímu rozpoznávání rozdílů mezi zvuky nehudebními a zvuky hudebními, dále dítě podněcujeme, aby pociťovalo rytmickou stránku řeči a hudby, vedeme jej i ke hře na tělo. Děti jsou díky instrumentální hře seznamovány s melodií, dynamikou, tempem a dalšími hudebními výrazovými prostředky. (Zezula, Janovská, 1987)

Instrumentální hra je pro děti přirozená a dítě začíná hrát již v raném věku. Hraje si s chrastidly, chřestidly, zkrátka s předměty, které vydávají nějaký zvuk. Předměty, které

¹⁸ Problematikou zpívání s dětmi se řadu let zabývá PaedDr. Alena Tichá, Ph.D., která na základě své dlouholeté praxe s dětmi vymyslela spoustu cvičení a pomůcek, jak dětem pomoci odpoutat se od mluvního hlasu a dostat se vyšších poloh.

vydávají jakýkoliv zvuk, jsou pro děti velmi přitažlivé, protože dítě s nimi může experimentovat. V kojeneckém věku takové hraní nemůžeme asi zcela považovat za hru instrumentální, ale tvoří se zde pro pozdější hru základy. Avšak instrumentální hrou nerozvíjíme pouze hudebnost, ale fantazii, koordinaci a manipulaci s jednotlivými nástroji. Děti, které jsou psychicky labilnější, snadněji svoje pocity nebo myšlenky vyjádří nonverbálně, což jim hra na hudební nástroje umožňuje. Instrumentální hra má tedy nezastupitelnou funkci nejen v předškolním vzdělávání¹⁹. (Lišková, 2006)

Ještě předtím, než děti začnou hrát na nástroje s jednoduchým ovládním, měly by si rytmické cítění rozvíjet **hrou na tělo**²⁰. Při rozvoji rytmického cítění často využíváme tzv. hry na ozvěnu²¹. Tuto hru můžeme využít v mnoha cvičeních, kde učitel bude volit její obtížnost přiměřenou schopnosti a věku dětí. Téměř vždy ale žák opakuje to, co předvedl učitel. (Synek, 2004) Právě takovýto vzorec učení je pro děti nejpřirozenější. Rytmické cítění u dětí nejprve nacvičujeme deklamací slov nebo krátkých slovních spojení. Ze začátku se snažíme volit taková slova, která délkou slabik odpovídají rytmu uvedenému v notách. Později od deklamace slov a slovních spojení přejdeme k deklamaci říkad. Volíme krátké a rytmické texty. (Lišková, 2006) Důležité je dbát na správnou výslovnost a přesný rytmus. Při doprovodu můžeme využít **hry na tělo**. Hrou na tělo myslíme využívání různých kombinací **tleskání, dupání, pleskání** do stehů a se staršími dětmi můžeme zkusit i **luskání** na prsty. (Tichá, Raková, 2014) Pravidelné **tleskání** se hodí k doprovodu většiny písniček, ale nenecháme ji děti tleskat celou, protože by se mohly nechat unést rytmem natolik, že ze zpěvu by se stala pouhá deklamace. Proto dáme prostor tvořivosti a můžeme **vytleskávat pouze některá** slova nebo pouze **těžké doby** v písničce, dále můžeme zařadit hru **začátků a konců veršů**. Pro děti je obtížnější tlesknout v pauze, proto **hru v pauze** zařazujeme jako poslední část rytmického doprovodu v MŠ. (Tichá, Raková, 2014) Pokud zvládneme rytmicky správně hru na tělo, můžeme využít jakýkoliv předmět,

¹⁹ Autorka Lišková poukazuje, že již J. A. Komenský se ve svém díle Informatorium školy mateřské zabýval rozvojem hudebních schopností v raném věku dětí pomocí hry na hudební nástroje. Ve svém díle doporučoval, aby matky dětem nejen zpívaly popěvky a písně, ale aby dětem umožnily kontakt s hudebními nástroji, jako jsou buben, píšťaly nebo dětské housličky. (Lišková, 2006)

²⁰ Hra na tělo: ve hře na tělo využíváme ruce, nohy, díky kterým můžeme tleskat, pleskat, podupávat, ťukat dvěma prsty jedné ruky do dlaně druhé ruky, hru sevřené pěsti jedné ruky do dlaně druhé ruky, plácání dlaně jedné ruky na hřbet druhé ruky. Děti se učí nejprve tleskat, poté pleskat a nakonec podupávat. Poté můžeme volit kombinace těchto pohybů. (Lišková, 2006)

²¹ Hra na ozvěnu: Podstatou této hry je plynulá návaznost hry dítěte na hru učitelky. Tím, že dítě zahraje to, co slyšelo, dělá ozvěnu. (Lišková, 2006)

který dítě dokáže bezpečně a pohodlně vzít do ruky. Svůj zpěv tak můžeme doprovázet na dřívka, oříšky, kaštiny atd. A poté děti seznámíme s pravými rytmickými nástroji. (Tichá, Raková, 2014)

Hlavním úkolem v mateřské škole je věnovat se v instrumentálních činnostech těm nejjednodušším prvkům rytmu, které po určitém čase zvládnou všechny děti. Klíčovým cílem tedy není, aby děti bezchybně zahrály doprovod k písni. Je důležité uvědomit si, že hrou na nástroje rozvíjíme hudební vnímání, smysl pro rytmus a podněcujeme sluchový rozvoj dětí. *„Prostřednictvím hry na lehkoovladatelné nástroje můžeme dětem zprostředkovat i základní poznatky o hudbě. Jde především o rozlišování zvuku a tónu, dynamických kontrastů – silně, slabě, odlišnosti zvukové barvy. Melodické nástroje nám umožní seznámit děti i s výškou tónů – rozlišujeme tóny vysoké a hluboké.“* (Lišková, 2006, s. 100). Pomocí lehkoovladatelných nástrojů v MŠ zvýrazňujeme rytmus slov a sousloví, říkadel, metrum, pulzaci, hru v pauze, konec frází. Můžeme též píseň doprovázet ostinatem²² nebo aleatorickým²³ nebo pentatonickým²⁴ doprovodem. Vrcholem dovedností učitele i dětí v oblasti rozvoje rytmického cítění dětí může být i realizace rytmického kánonu²⁵, vycházejícího např. z říkadla a realizovaného ve dvou skupinách dětí vedených dvěma učiteli.

Lehkoovladatelné, neboli nástroje Orffova instrumentáře, rozdělujeme do dvou skupin. První tvoří rytmické nástroje a druhou melodické nástroje.

Do skupiny rytmických nástrojů zařazujeme hůlky, bubínek, rourový bubínek, temple-block, tamburínu, drhlo, triangel, činel, prstové činelky, zvonek a rolničky. Rytmické nástroje jsou vyrobeny z různých materiálů, což zajišťuje odlišnou zvukovou barvu, která je pro vnímání dětí velmi rozmanitá. V mateřské škole je hra na rytmické nástroje preferovaná, protože práce s rytmickými nástroji je i pro nejmenší děti zvládnutelná.

²² Ostinato: krátká rytmická nebo rytmicko-melodická figura neustále se opakující.

²³ Aleatorický doprovod: způsob improvizace, kdy je náhodný sled tónů.

²⁴ „Pentatonika je pětistupňová tónová řada, která neobsahuje půltónový krok, např. c, d, e, g, a.“ (Lišková, 2006, s. 126)

²⁵ Kánon: forma založená na přesném opakování dalšími hlasy. Opakování je ale zpožděno o několik taktů Wikipedie, *Kánon (hudba)* [online]. Poslední aktualizace 22. 5. 2013 [datum citace 28. 3. 2016]. Dostupné z [https://cs.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1non_\(hudba\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1non_(hudba))

Druhou skupinou jsou nástroje melodické, kam zařazujeme zvonkohry, metalofony a xylofony. Hru na melodické nástroje zařazujeme spíše jako zpestření hudebních činností. (Lišková, 2006)

„Cíle hry na nástroje Orffova instrumentáře:

- *rozvoj tvořivosti, představivosti*
- *rozvoj sluchových schopností – rozlišování zvuků a tónů*
- *schopnost rozpoznávat vlastnosti tónů – výška, barva, síla, délka tónu*
- *rozvoj rytmického cítění*
- *rozvoj jemné motoriky, koordinace pohybů*
- *rozvoj estetického vnímání*
- *schopnost vyjádřit hrou vlastní pocity*
- *pěstování souhry, rozvoj sociálního cítění a spolupráce*
- *cvičení soustředění, postřehu*
- *motivace k aktivní hře na vlastní hudební nástroj“ (Lišková, 2006, s. 101)*

V instrumentálních činnostech nemusíme využívat pouze nástroje z Orffova instrumentáře. Lze využít předmětů, které najdeme v každé domácnosti - klíče, kýble, sáčky, plechovky přetažené gumičkou, plastové nádoby naplněné vodou nebo luštěninami atd. Instrumentální činnosti můžeme ozvláštnit i etnickými nástroji. Takových nástrojů je na trhu dostatek, ale ne vždy je práce s nimi bezpečná. Děti mohou takové nástroje rozbít, nebo se o ně poranit. Jejich velkou výhodou však je jedinečnost jejich zvuku, jejich tvarová zvláštnost a originalita (africký buben, djembe, drhlo ve tvaru žáby, cvrčka aj.)²⁶. Některé nástroje si můžeme sami s dětmi vyrobit (například kašírováním – polepením papírem namočeným v lepidlu – obalů od plechovek, plastových obalů z Kinder vajíček naplněných korálky)²⁷.

²⁶ Ze semináře KHK/DIMŠ PhDr. Štěpánky Liškové, Ph.D.

²⁷ COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. *Hudební nástroje jinak: netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů: [slyšet jinak]*. Vyd. 1. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2013. ISBN 978-80-7460-037-1.

1.3 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

Vedle pěveckých činností patří k neméně důležitým činnostem činnosti pohybové, neboť především děti v předškolním věku prožívají a vnímají hudbu nejčastěji prostřednictvím pohybu. (Zezula, Strnadová, 1988) Pohybová výchova přispívá k rozvoji pohybové kultury a zároveň urychluje estetický a hudební vývoj dítěte. (Lišková, 2006)

Pohyb patří k jednomu z nejpřirozenějších projevů člověka a u předškolních dětí je neodmyslitelnou součástí každodenních činností. Spojíme-li hudbu s pohybem, dáme dítěti možnost k emocionálnímu vyjádření, poznávání hudby, ale dopřejeme mu i možnost relaxovat²⁸.

V hudebně pohybových hrách využíváme nejjednodušších pohybů, které děti dobře znají - chůze, běh, poskoky, lezení, plazení, tleskání, pleskání. Tato **pohybová průprava** tvoří základ pro pozdější složitější **dětské hry** nebo **tance**. Pomocí pohybových her rozvíjíme např. orientaci v prostoru. Děti se za pomoci pohybu seznamují s některými pojmy a osvojují si je, např. vpřed, vzad, do středu kruhu, nahoru, dolů atd. (Strnadová, Zezula, 1988)

Hudebně pohybové činnosti rozdělujeme do tří hlavních forem:

- a) *Elementární pohyb s rytmickou deklamací*: Propojení rytmizované řeči a hry na tělo. Dětská lidová říkadla jsou základem rytmického cítění, protože mají pravidelný rytmus a díky výrazu utváří určitou představu.
- b) *Pohyb s hudebním doprovodem*: Nejvíce používaným druhem pohybu je propojení zpěvu a chůze. Písni vhodných pro propojení s chůzí je mnoho, ale upřednostňujeme takové, kde se shoduje rytmus s metrem. (Zlatá brána) Chůze může být doplňována hrou na tělo, podupy, ale i doprovodem na hudební nástroj. Typickým uskupením pro dětské taneční hry je kruh. Chůze v kruhu je pro děti velmi obtížná, protože musí sjednotit krok a udržet tvar kruhu. Ale přesto je třeba pohyb v kruhu s dětmi procvičovat.
- c) *Lidové taneční hry*: Ty patří mezi dětmi nejoblíbenější formy pohybu, které vychází z české tradice. Jsou většinou propojeny se zpěvem. „*Vychází-li hra z přirozených pohybů /chůze, běh/ bez obměn, nacvičujeme ji většinou současně s písní /např.*

²⁸ JENČKOVÁ, Eva. Muzika od potoka. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2014, 52 s. ISBN 978-80-86901-23-7.

Kolo mlýnský, Had leze z díry/.“ (Strnadová, Zezula, 1988, s. 26) Má-li hra složitější pohybovou nebo hudební složku, je třeba zařadit nejprve samostatně průpravnou část hudební a pohybové složky, až poté spojit obě složky dohromady²⁹.

- d) *Taneční hry umělé a jiné drobné formy*³⁰: Jsou vhodným doplňkem dětských tanečních her. Okruh umělých her je širší a pohybové části často pestřejší a nápaditější. Pro děti předškolního věku jsou vhodné například pohádkové náměty s pohybovými prvky. (Strnadová, Zezula, 1988)

Při pohybových aktivitách nemusíme vyjadřovat pouze rytmus střídáním např. běhu a chůze, ale můžeme vyjadřovat další výrazové hudební prostředky – tempo, průběh melodie, dynamiku, reagovat na znějící hudební nástroje.

Hudebně pohybové hry jsou pro děti velmi lákavé, protože je možno při nich využít rekvizity - šátek, kroužek, stuhu, míč atd. Rekvizity děti snadněji vtáhnou do děje. (Kulhánková, 2006) Velmi často se hudebně pohybové hry propojují s dramatickou výchovou. Děti pomocí pohybu představují zvířata, nálady, osoby nebo děje. V takovém případě musíme volit náměty, které jsou dětem známé a blízké. (Lišková, 2006) Hudebně pohybové hry a tance nezařazujeme do výuky v MŠ pouze z důvodu hudebního rozvoje dítěte, ale i proto, aby si děti správně uvědomovaly své tělo. Uplatňujeme zároveň rozvoj fantazie, dětem vysvětlíme, že se pohybujeme v prostoru a přitom se snažíme své okolí vnímat zrakem, dbáme na správné držení těla a správný postoj. *„Jinak budeme stát například v ohromné katedrále a jinak v těsné tmavé neznámé jeskyni. Ještě více vnímáme prostor při pohybu z místa. A jestliže se v určitém prostoru nepohybujeme sami, ale musíme respektovat i ostatní, učíme se nejen prostorové orientaci, ale i sociálním kontaktům, mezilidským vztahům, ohleduplnosti atd.“* (Kulhánková, 2006, s. 10)

²⁹ Lidové taneční hry najdeme:

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-108-5.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vyd. 4. Ilustrace Patricie Koubská. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-515-8.

³⁰ Je dobré, abychom též děti vedli k vlastnímu improvizovanému vyjádření hudby pohybem (např. ke skladbě Obr a víla hledají vlastní způsob pohybového ztvárnění obou postav). Ze semináře KHK/DIMŠ PhDr. Štěpánky Liškové, Ph.D.

1.4 POSLECHOVÉ ČINNOSTI³¹

K nejvíce opomíjeným činnostem v MŠ patří pravděpodobně aktivní práce s poslechem³². Prostřednictvím poslechových činností je u dítěte rozvíjena představivost, paměť, myšlení, emocionální stránka osobnosti dítěte. Poslech hudby má tedy vliv na psychiku dítěte, ale poslechové činnosti jsou velmi důležité i pro další hudební činnosti. (Lišková, 2006) „*Činnosti poslechové směřují od vnímání krátkých zvukových a tónových celků k citovému prožitku a estetickému zážitku. Jejich cílem je rozvoj hudebního sluchu, hudební sluchové představivosti a poslechových dovedností, postupně i osvojování si základních výrazových prostředků hudební řeči aktivním poslechem.*“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 46)

Pojďme si ve stručnosti uvést, co patří do poslechových činností. Zpočátku rozvíjíme sluchové schopnosti dítěte zařazením aktivit, v nichž učíme nejmladší děti vnímat a **rozeznávat zvuky živé a neživé přírody**³³. Právě tyto poslechové činnosti zařadíme při práci s tříletými dětmi. Tříleté děti dále **rozeznávají a případně hlasem napodobují** zpěv ptáků, zvuky zvířat, zkrátka to, co dítě dobře zná, nebo s čím se prostřednictvím učitele postupně seznamuje. Tím rozvíjíme jeho sluch i hlas. „*Prostřednictvím sluchových cvičení učíme děti rozeznávat bohatou škálu zvuků, tónů a současně je vedeme k soustředěnému vnímání. Oblíbené jsou například hry, kdy děti rozeznávají různé zvuky, hluky, hlasy jednotlivců, popěvky, rytmické či melodické motivy.*“ (Lišková, 2006, s. 138). Pomocí zvuků, které dítě zná, ho uvádíme do světa hudby. Další pravidelně se opakující poslechovou aktivitou je **samotný zpěv učitele v MŠ**. Nejmladším dětem v MŠ učitel zpívá především nejjednodušší lidové písně a popěvky. Děti poté svůj vzor imitují. Učitel jejich snahu podporuje, koriguje a pozitivně oceňuje. Tím si děti upřesňují vlastní představu o správnosti postupu při nápodobě. (Zezula, Janovská, 1987) Pracujeme-li s dětmi staršími, tj. čtyř- až pětiletými, zařadíme v poslechových činnostech práci s některými vyčleněnými **výrazovými prostředky hudby**. V poslechové aktivitě děti uplatňují své předchozí zkušenosti, učí se rozeznat například rozdíly v délce tónu (krátce X dlouze), v poloze tónu (hluboko X

³¹ Samotná problematika poslechu v MŠ by se mohla stát námětem celé bakalářské práce, proto jsou zde uvedeny pouze souhrnné informace k jednotlivým činnostem.

³² Tvrzení PhDr. Štěpánky Liškové, Ph.D na základě sběru dat z praxe studentů v MŠ.

³³ Tuto problematiku najdeme v titulech:

D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-232-7.

BEILOVÁ, Vlasta a Martin VOZAR. *Učíme se poslouchat: pracovní sešit 1*. Praha: Talacko editions, c2010.

HURDOVÁ, Eva, Marie TETOUROVÁ a Pavel JURKOVIČ. *Hrajeme si ve školce*. Vyd. 1. Ilustrace Edita Plicková. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0507-4.

vysoko), v síle tónu (slabě X silně) a v tempu (rychle X pomalu) aj. (viz dále). Přestože v popředí poslechových aktivit stále dominuje zpěv učitele s doprovodem nástroje, je potřebné zařadit do nich též **hudbu reprodukovanou** s poslechem skladeb, určených dětskému posluchači. (srov. kap 1.4.1) Reprodukované hudby využíváme nejen proto, že by příprava těchto aktivit byla pro učitelku velmi časově náročná, ale především proto, aby děti poznaly různé hudební žánry, velkou škálu hudebních nástrojů samostatně i najednou. (Lišková, 2006) „V krátkých instrumentálních skladbách děti nacházejí výrazné rytmické prvky, všímají si tempa skladby, objevují zvukomalebné prvky (napodobení slona, kohouta, medvěda, slavíka apod.).“ (Zezula, Janovská, 1987, s. 136) Při práci s nejstaršími dětmi v MŠ, tj. pěti- až sedmiletými, opět navazujeme na předchozí zkušenosti dětí, které se při poslechových činnostech **učí chápat a rozlišovat kontrasty v hudbě, vyčleňovat různé výrazové prostředky hudby, poznávají podrobněji různé žánry, např. pochod, ukolébavku, hudbu veselou a smutnou** atd. Děti v této věkové skupině vedeme při poslechových činnostech ke sledování změn tempa i dynamiky, a to nejen při poslechu, ale i při vlastním zpěvu. (Zezula, Janovská, 1987)

Jak již bylo uvedeno, předškolní děti postupně seznamujeme prostřednictvím aktivní práce s poslechovou skladbou, ovšem v součinnosti s dětskou hrou, s **jednotlivými výrazovými prostředky hudby** – rytmem, tempem, dynamikou, melodií, barvou a harmonií, instrumentací. Velmi často se stává, že v námi zvolené skladbě jeden prostředek převládá nad ostatními, čímž snadněji poznáme, co nám má hudba sdělit, zda je veselá, smutná, žertovná apod. Starší děti mohou popsat, co si představovaly pod jednotlivými hudebními motivy. (Raková, Štíplová, Tichá, 2009)

Velkým zážitkem je pro děti **poslech skladby v živém podání**. V mateřské škole je jejich nejčastějším interpretem učitel. Pro děti živě zazpívaná písnička nebo zahraná skladba má velký význam nejen proto, že hru slyší, ale i vidí. Skladbička nebo píseň by měla být samozřejmě zahraná nebo zazpívaná co nejlépe, ale důležitější je atmosféra, neboli to, jak učitel danou skladbu provede. Příjemným zpestřením bývá **návštěva výchovného koncertu ZUŠ nebo vystoupení dětského pěveckého sboru**. Důležité je, aby byla hudba dětem blízká, celkový program by měl být pestrý. Další velké uplatnění reprodukované hudby najdeme při hudebně pohybových hrách, kde nám její poslech umožní zapojení učitele do samotné činnosti. Reprodukovanou hudbu v poslechových činnostech dále

využíváme v dalších činnostech, např. při relaxaci a odpočinku, ale i jako doprovodnou kulisu pro jiné činnosti. Autorka Marie Lišková uvádí, že poslechu bychom se v předškolním vzdělávání měli věnovat denně. A to v samotných hudebních zaměstnáních, ale i mimo ně. (Lišková, 2006)

Dle Strnadové a Zezuly (Strnadová, Zezula, 1988) lze přistupovat k poslechu skladby

- a) Děti nejprve poslouchají skladbičku nebo písničku a poté pracují v dalších činnostech s výrazovými prostředky, které při poslechu zaznamenaly.
- b) Děti nejprve seznámíme s některými s výrazovými prostředky, které sledujeme (výrazný rytmus, kontrasty atd.), a poté děti vyslechnou skladbu.

Poslechové činnosti využíváme při nácviu nové písně, kdy dítě poslouchá novou píseň nejprve v podání učitelky a za doprovodu hudebního nástroje. (Zezula, Janovská, 1987) Právě poslech při nácviu nové písně je nesmírně důležitý. Chceme-li, aby dítě čistě zpívalo, musí nejprve umět aktivně naslouchat. (Raková, Štíplová, Tichá, 2009) (srov. kap. 1.1.5)

1.4.1 JAK VOLIT POSLECHOVÉ SKLADBY³⁴

Děti většinou prožívají vše velmi intenzivně, což jim dává prostor rozvíjet aktivitu a fantazii. Dítě ale vnímá pouze to, co dokáže pochopit. Předmětem jeho zájmu jsou tedy především skladby, ve kterých se dokáže orientovat. Bude-li poslouchat hudbu přiměřenou svému věku, bude ve skladbě nalézat odraz toho, co prožilo, a probouzet svoji fantazii.

Chceme-li, aby dítě přijalo a prožívalo hudbu, musíme zohlednit několik hledisek. Vhodnou motivací pro započítí práce se skladbou může být už její samotný název (Obr a víly), jež podnítl dětskou fantazii. Do poslechu zařazujeme prioritně skladby s programním názvem, tzv. programní hudbu³⁵. (Lišková, 2006) Pojdme si nyní naznačit, jaká je další

³⁴ Skladba je umělecké dílo hudebního skladatele, které je vyjádřené notovým zápisem.

Wikipedie, *Hudební skladba* [online]. Poslední aktualizace 30. 11. 2015 [datum citace 12. 3. 2016]. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Hudebn%C3%AD_skladba

³⁵ Programní hudba je taková, která vyjadřuje určitý děj nebo jev hudebními prostředky. Vyjadřuje mimohudební motiv např. z oblasti přírody.

Wikipedie, *Programní hudba* [online]. Poslední aktualizace 19. 10. 2015 [datum citace 12. 3. 2016]. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Programn%C3%AD_hudba

charakteristika vybíraných poslechových skladeb, jak poznáme, že se hodí k poslechovým činnostem:

Především je nutné mít na mysli, že pracujeme s dětmi, které nevydrží dlouhou dobu soustředěně poslouchat a jejichž pozornost je nestálá. Pro děti v MŠ jsou poslechové činnosti velmi náročné z hlediska soustředěnosti, jak uvádí autorka Marie Lišková. (Lišková, 2006) Musíme tedy pečlivě vybírat skladby, které dětem reprodukuje³⁶. (Raková, Štíplová, Tichá, 2009) Proto nyní uvedeme, co je o zásadách poslechu napsáno v literatuře.

- Skladbičky by měly být svým obsahem přiměřené věku dítěte. Zpočátku je třeba vybírat pouze skladby, kde se objevuje jednohlasá melodie, abychom děti zbytečně nezahltily velkým množstvím zvuků. Děti by ztrácely orientaci ve skladbě. Nejdříve se věnujeme tedy poslechu písniček.
- Jako první poslechové aktivity můžeme zařadit jednoduché skladby, které jsou interpretovány jedním nástrojem, tzv. instruktivní skladby. Nejčastěji jsou hrány na kytaru nebo klavír. Po delší době, kdy jsou děti zvyklé poslouchat jednoduché skladby, zařadíme složitější, hrané různými hudebními seskupeními. (Lišková, 2006)
- Dítěti dáme možnost aktivity při poslechu (pohybovat se, pobrukovat si atd.). (Raková, Štíplová, Tichá, 2009)

Při poslechu můžeme pozornost dětí podněcovat např.

- k vyjádření nálady skladby např. druhem zvoleného pohybu (smutná - veselá, běží – tančí atd.).
- k vyjádření se k námětu skladby (hudba vypráví o bouřce, krásném slunečném dni, připomíná nám nějaké zvíře atd.).
- k vyjádření děje poslechové skladby pomocí pohybu při čtení pohádky v průběhu aktivního poslechu, nebo po něm. Také můžeme dát dětem možnost vytvořit

³⁶ Poslech může být i delší (i čtvrt hodiny), záleží na činnostech, který poslech provázejí. Pokud děti např. na poslechovou ukázkou kreslí, tančí, mohou soustředěně pracovat delší dobu. Záleží na tom, zda je uvedena ukáзка a aktivita k ní zcela zaujme. Z přednášky KHK/DIMŠ PhDr. Štěpánky Liškové, Ph.D.

obraz, ve kterém se promítnou jednotlivé pocity dítěte z hudby. (Raková, Štíplová, Tichá, 2009)

Poslechové činnosti patří také mezi hudební činnosti, které jsou součástí předškolního vzdělávání. Ve stručnosti jsme uvedli, jak bychom s nimi měli pracovat s ohledem na věk dítěte. Dále jsme naznačili, v jakých dalších činnostech lze uplatnit poslech hudby v MŠ a objasnili jsme i některé pojmy, se kterými při poslechových činnostech pracujeme.

Poslechové činnosti zavírají soubornou kapitolu, věnovanou jednotlivým hudebním činnostem. Hudební činnosti v předškolním vzdělávání lze vhodně kombinovat mezi sebou (např. poslechové s hudebně pohybovými). Ale hudební činnosti nás mohou vyvádět i k aktivitám z jiných oborů. Lze tedy propojit hudební činnosti např. s výtvarnými (kresba při hudbě), s tělovýchovnými (cvičení při hudbě) nebo s dramatickou výchovou (dramatizace písničky). V této teoretické části jsme tak shromáždili dostatek poznatků, jež budou tvořit podklad pro zpracování praktické části práce.

V následující kapitole se budeme už zabývat tím, jak jsou zaneseny jednotlivé hudební činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) a případně i tím, zda se nachází v tomto dokumentu dostatečný prostor pro jejich uplatnění. (Smolíková, 2004)

2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Zaměřujeme-li se na hudební činnosti v předškolním vzdělávání, je nutné představit si dokument Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV), který zaštiťuje tento typ vzdělávání. Dokument RVP PV specifikuje podmínky, požadavky, pravidla, jak má v ČR probíhat vzdělávání dětí v předškolním věku (3-7 let). RVP PV je závazný pro všechny mateřské školy, které jsou zařazeny v síti škol a školských zařízení.

Dokument se skládá ze třinácti kapitol:

- Vymezení RVP PV v systému kurikulárních dokumentů
- Předškolní vzdělávání v systému vzdělávání a jeho organizace
- Pojetí a cíle předškolního vzdělávání
- Vzdělávací obsah v RVP PV
- Vzdělávací oblasti
- Vzdělávací obsah ve školním vzdělávacím programu
- Podmínky předškolního vzdělávání
- Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných
- Autoevaluace mateřské školy a hodnocení dětí
- Zásady pro zpracování ŠVP
- Kritéria souladu rámcového a školního vzdělávacího programu
- Povinnosti předškolního pedagoga
- Slovníček použitých výrazů

Sledovanými hudebními činnostmi se zabývá kapitola Vzdělávací oblasti, proto se jí nyní budeme podrobněji věnovat.

2.1 VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Kapitola Vzdělávací oblasti (Smolíková, 2004, s. 15-31) následuje po kapitole Vzdělávací obsah, který představuje hlavní prostředek vzdělávání dítěte v mateřské škole. Je

formulován v podobě „učiva“ a “očekávaných výstupů“ pouze v obecné rovině a je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální.

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou nazvány:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Každá oblast je nejprve krátce charakterizována, poté jsou uvedeny: **dílčí vzdělávací cíle** (co pedagog u dětí podporuje), **vzdělávací nabídka** (co pedagog dítěti nabízí), **očekávané výstupy** (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže) a **rizika** (co ohrožuje úspěch vzdělávacích záměrů pedagoga). (Smolíková, 2004).

Přistupme nyní ke studiu jednotlivých oblastí a přesvědčme se, zda jsou zde uvedeny hudební činnosti, případně jak jsou popsány.

2.1.1 DÍTĚ A JEHO TĚLO

První oblast (Smolíková, 2004, s. 16-18) uvádí: „*Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je k zdravým životním návykům a postojům.*“ (Smolíková, 2004 s. 16) Zaměříme-li se na souvislost s hudebními činnostmi a jejich možným uplatněním, nalezneme zde tyto informace:

Vzdělávací nabídka uvádí, že bychom měli děti seznamovat s lokomočními i nelokomočními pohybovými činnostmi – uplatnění v hudebně-pohybových hrách. Dále jsou zmíněny zdravotně zaměřené činnosti, mezi které patří i správné dýchání, které s dětmi provádíme nejvíce při pěveckých činnostech. Ve vzdělávací nabídce jsou přímo uvedeny „*hudební a hudebně pohybové hry a činnosti*“. (Smolíková, 2004, s. 17) Dále následují relaxační a odpočinkové činnosti, zde jistě uplatníme činnosti poslechové.

V **očekávaných výstupech** jsou hudební činnosti zmíněny taktéž: dítě by mělo na konci předškolního vzdělávání umět sladit pohyb s rytmem a hudbou, mělo by umět sluchově rozlišovat zvuky a tóny. A dále by na konci předškolního vzdělávání mělo dítě zvládat zacházet s jednoduchými hudebními nástroji. (Smolíková, 2004)

2.1.2 DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Tato druhá oblast RVP PV je velmi obsáhlá (Smolíková, 2004, s. 18-24), proto ji autoři rozdělili do tří podoblastí: a) Jazyk a řeč, b) Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace, c) Sebepojetí, city a vůle. V této oblasti se pedagog zaměřuje na podporu duševní pohody, psychické zdatnosti a psychické odolnosti dítěte. Dále se pedagog zaměřuje na rozvoj intelektu, řeči, myšlení, představivosti, vůle. Součástí je i vedení dítěte k poznávání a učení.

V první podoblasti **Jazyk a řeč** nalezneme ve **vzdělávací nabídce** uvedené sluchové a rytmické hry, přednes a zpěv, „*hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest.*“ (Smolíková, 2004, s. 19) V **očekávaných výstupech** s hudebními činnostmi souvisí ovládání dechu, naučení se z paměti jednoduchých krátkých textů – písničky. A dále je uvedeno, že by dítě mělo projevovat zájem o hudbu.

V druhé podoblasti **Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace** nalezneme konkrétně uvedené hudební činnosti ve **vzdělávací nabídce** v podobě her nejrůznějšího zaměření, podporujících tvořivost, představivost a fantazii. Konkrétně jsou zde zmíněny hudební a taneční aktivity. Dle **očekávaných výstupů** by dítě mělo umět vyjádřit svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech. Opět jsou zde přímo uvedeny hudební hry.

V další podoblasti **Sebepojetí, city, vůle** jsou hudební činnosti obsaženy ve **Vzdělávací nabídce** pod estetickými a tvůrčími aktivitami. **Očekávaný výstup** v této podoblasti v kontextu s hudebními činnostmi najdeme ve formulaci zachytit a vyjádřit své prožitky pomocí hudby a hudebně pohybovou dramatiizací. Předškolní dítě by se mělo těšit z hezkých a příjemných zážitků, kulturních krás a setkávání se s uměním, čehož je hudba neopomenutelnou součástí. (Smolíková, 2004, s. 18-24)

2.1.3 DÍTĚ A TEN DRUHÝ

Úkolem pedagoga ve třetí vzdělávací oblasti (Smolíková, 2004, s. 24-26) je podporovat děti v utváření vztahů k jinému dítěti nebo dospělému, posilovat, usměrňovat a obohacovat vzájemnou komunikaci mezi nimi. V neposlední řadě by měl pedagog zajišťovat pohodu v interpersonálních vztazích.

Ve třetí oblasti najdeme hudební činnosti pouze ve **vzdělávací nabídce**. Pedagog by měl dětem nabídnout „*sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti, hudební a hudebně pohybové hry, výtvarné hry a etudy*“. (Smolíková, 2004, s. 24)

2.1.4 DÍTĚ A SPOLEČNOST

Čtvrtá oblast (Smolíková, 2004, s. 26-28) se zabývá uvedením dítěte do společnosti dalších lidí, pravidly soužití s ostatními lidmi, sociálně-kulturním společenstvím. Úkolem pedagoga je uvést děti do světa materiálních i duševních hodnot. Je zde též část, která se věnuje kultuře a umění.

Hudební činnosti jsou v této oblasti uvedeny ve **vzdělávací nabídce** jako součást tvůrčích činností. Dále v receptivních činnostech je uveden poslech hudebních skladeb a písní. Vzdělávací nabídka též uvádí, že by se předškolní děti měly setkávat s hudebním uměním mimo MŠ, navštěvovat kulturní a umělecká místa a akce vhodné a zajímavé pro předškolní děti. Dítě by mělo být dále seznámeno s aktivitami, které přibližují svět kultury a umožňují mu poznat pestrost kultur. Zde je zmíněno, že tento bod bychom měli rozvíjet vedle dalších aktivit hudebními činnostmi a účastí dětí na kulturních akcích. V **očekávaných výstupech** je uvedeno, že by dítě mělo umět „*vyjadřovat se pomocí hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti vokální i instrumentální (zaspívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji a rozlišovat rytmus)*“. (Smolíková, 2004, s. 28)

2.1.5 DÍTĚ A SVĚT

V páté a zároveň poslední oblasti (Smolíková, 2004, s. 29-31) je hlavním záměrem nejen přiblížit dítěti nejbližší okolí, ale i vytvořit elementární povědomí o celém světě. Pedagog by měl dát dítěti základ v environmentální oblasti - vytvářet povědomí o životním prostředí a odpovědný postoj k němu.

V této oblasti nejsou přímo hudební činnosti uvedené, ale mohou spadat do bodu „*přirozené pozorování blízkého prostředí a života v něm, okolní přírody, kulturních i technických objektů...*“ (Smolíková, 2004, s. 29), což najdeme ve **vzdělávací nabídce**. Mezi **očekávanými výstupy** najdeme opět hudební činnosti spíše v pozadí bodu „*vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý – jak svět přírody, tak i svět lidí (mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, různých zemí, o planetě Zemi, vesmíru apod.)*“.

Tato kapitola se zaměřovala na analýzu dokumentu RVP PV. Hlavním cílem bylo v dokumentu najít, jak jsou zde popsány hudební činnosti. Bylo zjištěno, že hudební činnosti společně s ostatními činnostmi jsou opakovaně zmiňovány v kapitole *Vzdělávací nabídka*. Dále bylo zjištěno, že hudební činnosti zasahují do všech pěti oblastí. Není tedy sporu o tom, že hudební činnosti patří do předškolního vzdělávání a významně podílejí se na rozvoji předškolního dítěte.

V následující, praktické, části práce (srov. kap. 3) bude představeno pracoviště MŠ Dobřany. Nejprve se zaměříme na odloučené pracoviště MŠ Dobřany - Stromořadí. Nahlédneme též do dokumentů ŠVP a TVP uvedené MŠ. V další kapitole práce bude ukázáno, jak se hudební činnosti uplatňují právě na pracovišti MŠ Dobřany - Stromořadí v jedné konkrétní třídě - Rybičky. Hlavním cílem této části bakalářské práce bude dokázat, že v MŠ Dobřany - Stromořadí jsou alespoň do výuky dětí nejmladší věkové skupiny (Rybičky) zařazovány všechny zmíněné hudební činnosti, které byly charakterizovány v teoretické části bakalářské práce, a že jednotlivé činnosti jsou uváděny do praxe zábavnou a živou formou. Než nahlédneme do činnosti třídy Rybičky a do zde provozovaných konkrétních hudebních činností, seznámíme se v úvodu této praktické části práce nejprve ve stručnosti s historií předškolního vzdělávání v Dobřanech, vedoucího ke vzniku samotné MŠ Dobřany.

3 MATEŘSKÁ ŠKOLA DOBŘANY

Předchozí kapitoly práce byly zaměřeny na charakteristiku hudebních činností, které by měly být součástí předškolního vzdělávání. V následujících kapitolách se zaměříme na představení konkrétního pracoviště Mateřské školy Dobřany včetně jeho ŠVP, dále si představíme konkrétní třídu v MŠ Dobřany - Stromořadí. Dozvíme se, jak v této třídě byly hudební činnosti uplatňovány po dobu 4 měsíců provozu MŠ. V poslední části představíme týdenní plán, který bude odpovídat věkové skupině dětí, se kterými pracujeme. Plán bude uveden včetně postřehů z realizace naplánovaných činností (formou komentářů k aktivitám). Součástí plánu a jeho realizace budou samozřejmě hudební činnosti společně s dalšími aktivitami, které v předškolním vzdělávání uplatňujeme.

Historie předškolního vzdělávání v Dobřanech sahá až do 17. století, kdy vznikla dvoutřídní škola, a při ní opatrovna pro předškolní děti. Vyučujícím jazykem byl ale jazyk německý. V Dobřanech byla první česká mateřská škola otevřena v roce 1884. Roku 1990 bylo do české mateřské školy zapsáno 80 dětí a do německé mateřské školy 72 dětí. Činnost české opatrovny byla přerušena v říjnu 1938, kdy město Dobřany obsadila německá vojska. Po skončení války byla mateřská škola několikrát přestěhovaná. První nově otevřená MŠ byla v areálu Psychiatrické léčebny. Poté, díky nové bytové výstavbě, byla v roce 1975 postavena další mateřská škola v sídlišti Pančava v ulici Loudů. A poslední budova mateřské školy byla postavena roku 1984 v prostoru za hornickým sídlištěm v ulici Stromořadí. Ve městě Dobřany bylo tedy možno zapsat celkem 200 dětí. Každá mateřská škola měla svoji ředitelku a zřizovatelem obou škol bylo město Dobřany³⁷.

V roce 2011 se obě mateřské školy sloučily a nyní nesou jednotný název Mateřská škola Dobřany – Loudů a odloučené pracoviště Mateřská škola Dobřany – Stromořadí³⁸. Ředitelkou Mateřské školy Dobřany je Bc. Jana Kleisnerová. Zřizovatelem Mateřské školy Dobřany je město Dobřany³⁹.

³⁷ KAŠPAR, Karel. Dobřany slovem a obrazem. Přeštice: Hanzar, 2003, 335 s.

³⁸ *Mateřská škola Dobřany - Stromořadí* [online]. 2016 [cit. 7. 2. 2016]. Dostupné z: <http://msstromoradi.dobransy.cz/>

³⁹ *Město Dobřany* [online]. 2016 [cit. 7. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.dobransy.cz/>

3.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA DOBŘANY- STROMOŘADÍ⁴⁰

Až do roku 2013 byly v budově pavilonového charakteru 4 třídy. Rozsáhlou několikaměsíční rekonstrukcí vznikla pátá třída v prostorách bývalé kuchyně. Škola tudíž nemá vlastní kuchyni a stravování zajišťuje školní jídelna ZŠ Dobřany. Na celé budově byla při rekonstrukci vyměněna okna, opravena fasáda s důkladnou izolací budovy, vyměněny podlahové krytiny, proběhla rekonstrukce topení a výměna radiátorů. V roce 2014 byly v budově zrekonstruovány dětské umývárny a v roce 2015 proběhla rozsáhlá úprava a revitalizace školní zahrady⁴¹.

Nyní je v MŠ Dobřany – Stromořadí 5 tříd a zajišťuje tak celodenní provoz (6:00-16:00 h) pro 138 dětí. Budova je pavilónového charakteru a vstupuje se do ní třemi vchody.

V levé části budovy je vchod pro třídy:

- Želvičky: 3- až 4leté děti
- Chobotničky: 4- až 5leté děti

V prostřední části budovy je samostatný vchod pro třídu

- Rybičky: 2,5- až 3leté děti

V pravé části budovy je vchod pro třídy:

- Plavčíci: 5- až 6leté děti
- Piráti: 6- až 7leté děti

V Mateřské škole Dobřany – Stromořadí pracuje 15 zaměstnanců. Pedagogických pracovníků je 10 (jedna z učitelek zastává funkci vedoucí učitelky odloučeného pracoviště). Ostatními pracovníky jsou provozní zaměstnanci - školnice, uklízečky, pomocné kuchařky a údržbář. Všechny pedagogické pracovníce se pravidelně zúčastňují odborných seminářů a své poznatky si předávají na pravidelných poradách. Všichni zaměstnanci se snažíme, aby naše práce, chování, jednání bylo profesionální a v souladu se společenskými a morálními hodnotami.

Mateřská škola Dobřany – Stromořadí aktivně spolupracuje se zřizovatelem, městem Dobřany, ZŠ Dobřany, ZUŠ J. S. Bacha v Dobřanech, Městskou knihovnou Dobřany,

⁴⁰ Viz Příloha A – fotografie budovy MŠ Dobřany – Stromořadí.

⁴¹ Viz Příloha A – fotografie zahrady po revitalizaci.

Městským kulturním střediskem Dobřany, Pedagogicko-psychologickou poradnou. Zaměstnanci a děti z MŠ se pravidelně zapojují do akcí ve městě Dobřany (Pohádkový les, Juniorfest, Mikulášský jarmark, Dobřanské pohledy, Velikonoční trh, akademie ke Dni matek).⁴²

Ve školním roce 2014/2015 se MŠ Dobřany zapojila do projektu „Pojďte děti, budeme si povídat“, který je zaměřen v souladu s rozvojovým programem MŠMT na Podporu logopedické prevence. Zahrnuje rozvoj komunikačních schopností všech dětí, které navštěvují MŠ Dobřany.

⁴² *Mateřská škola Dobřany - Stromořadí* [online]. 2016 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z <http://msstromoradi.dobransy.cz/akce.html>

4 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM MŠ DOBŘANY – STROMOŘADÍ V KONTEXTU S UPLATNĚNÍM HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ

Po krátkém představení MŠ Dobřany si představme její školní vzdělávací program (dále jen ŠVP). Hlavním cílem této kapitoly bakalářské práce je zmapovat, zda a do jaké míry jsou v ŠVP této školy zastoupeny hudební činnosti. Největší pozornost bude zaměřena na kapitolu Vzdělávací obsah. V této kapitole by mělo být totiž uvedeno, jaké hudební činnosti by měly v MŠ Dobřany - Stromořadí probíhat.

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání se jmenuje „Dobrý vítr do plachet, poznáváme celý svět“⁴³. Koordinátorem ŠVP je Jana Fryčová, vedoucí učitel MŠ Dobřany – Stromořadí. Celý dokument byl připraven a odsouhlasen týmem pedagogických pracovníků MŠ. Dokument platí od roku 2013 a účinnost je plánovaná na tři roky s možností aktualizace. Celý dokument obsahuje 26 stran a skládá se z pěti kapitol, které budou krátce charakterizovány.

První kapitolou ŠVP jsou **identifikační údaje**, kde najdeme základní informace, název organizace, kontakty na ředitelku školy a vedoucí učitelku odloučeného pracoviště. Jsou zde údaje o zřizovateli a školní jídelně ZŠ Dobřany.

Druhá kapitola je **Charakteristika školy**. V této kapitole je popsáno, jaké stavební úpravy byly provedeny a které jsou v plánu do budoucna. Dále charakteristika MŠ – věkové rozdělení tříd, vybavení tříd, celková kapacita MŠ. Důležitou součástí je podkapitola Charakteristika programu „Dobrý vítr do plachet, poznáváme celý svět“, která obsahuje *cíle a záměry výchovného působení, metody a formy vzdělávání*.

Třetí kapitola popisuje **podmínky předškolního vzdělávání**. Tato kapitola má opět několik podkapitol:

- Věcné podmínky: popis budovy, vybavení
- Životospráva: popsáno, jak probíhá stravování (příprava pokrmů, výdej, úklid), dále pitný režim a možnost volného pohybu venku i v MŠ
- Psychosociální podmínky

⁴³ ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí (2013).

-
- Organizace: Součástí je časový harmonogram MŠ
 - Řízení MŠ: zde jsou popsány nadstandardní aktivity a úkoly, které byly přiděleny jednotlivým pracovníkům, dále jsou uvedeny plánované akce a je též uvedeno, s jakými institucemi MŠ spolupracuje
 - Personální a pedagogické zajištění
 - Spoluúčast rodičů: zde je specifikováno, jak se rodiče mohou spolupodílet na životě MŠ, kde najdou informace, také jsou uvedeny informace o spolupráci s Uníí rodičů

Čtvrtá kapitola se zabývá **vzdělávacím obsahem**: (srov. kap. 4.1)

Poslední kapitolou ŠVP je **Evaluace**. Jejím cílem je zlepšování a ověřování veškeré činnosti školy a jejích podmínek.

Zaměříme se nyní na kapitolu **Vzdělávací obsah**, v níž je formulováno „učivo“ a „očekávané výstupy“ na tomto pracovišti.

4.1 VZDĚLÁVACÍ OBSAH

Vzdělávací obsah ŠVP představuje základ pro konkrétní zpracování třídních vzdělávacích programů, ve kterých jsou zohledněny podmínky (věk dětí), zkušenosti, zájmy a potřeby dané skupiny. Učitelé v jednotlivých třídách si zpracovávají Třídní vzdělávací program (dále jen TVP), který vychází z ŠVP. V TVP každé třídy by měly být konkrétní činnosti, dílčí cíle, očekávání, hodnocení i očekávané výstupy přizpůsobeny věku dětí ve třídě.

Součástí třídní dokumentace by mělo být též písemné vyhodnocení tematického bloku, které má obsahovat splnění cílů, dosažení kompetencí, vyhodnocení vlastní práce. V prvním pololetí a na konci školního roku by měli učitelé z každé třídy odevzdat písemné hodnocení TVP.

ŠVP MŠ Dobřany - Stromořadí se jmenuje *Dobry vítr do plachet, poznáváme celý svět*. Pro celou naši MŠ bylo zvoleno téma moře - vše, co je kolem něj, co pod hladinou, a vše, co s ním souvisí. Proto byly vybrány názvy tříd Rybičky, Želvičky, Chobotničky, Plavčíci a Piráti.

Vzdělávací obsah jmenované školy je rozdělen do pěti integrovaných bloků a každý z nich zahrnuje pět vzdělávacích oblastí zpracovaných dle RVP. Integrované bloky ŠVP nesou názvy:

- Vítej na palubě
- Proplouváme barevnou krajinou
- Paluba je bílá – nastala nám tuhá zima
- Připlouváme ke břehu, sluníčkem se zahřeju
- Hola, hola, přístav a pevnina volá

V každém integrovaném bloku je uvedeno jeho přibližné časové rozmezí⁴⁴ dané v týdnech, krátká **charakteristika bloku**, kde je stručně charakterizováno, co nás v daném období čeká. Velmi často se integrované bloky vztahují k přírodě, k oslavě svátků a tradic a zahrnují další různorodé aktivity (třídní výlety, pasování na školáky, návštěva ZŠ a ZUŠ atd.). Další částí při představení integrovaného bloku jsou **cíle**, kterých by měla každá třída na konci integrovaného bloku dosáhnout. Cíle jsou formulovány obecně a každá třída si je konkretizuje podle sebe v TVP. V některých integrovaných blocích v části „cíle“ je možné najít zmíněné hudební činnosti. (viz. kap. 4.1.1) Dále následuje u každého integrovaného bloku **nabídka činností**. Zde se objevují konkrétnější aktivity (např. básně a písně, které se vztahují k období). A nakonec v každém integrovaném bloku najdeme **očekávané výstupy**, opět formulovány spíše obecněji kvůli nastavení úrovně jednotlivých TVP.

4.1.1 ŠVP A HUDEBNÍ AKTIVITY

Hudební aktivity mají v předškolním vzdělávání své nezastupitelné místo, jak jsme doložili v teoretické části (srov. kap. 2) této práce. Měly by být tudíž uvedeny i v ŠVP⁴⁵ MŠ Dobřany – Stromořadí.

V ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí jsou hudební činnosti nejčastěji zmiňovány v části „Nabídka činností“. Objevují se v prvním integrovaném bloku „*Vítej na palubě*“⁴⁶, kde je

⁴⁴ Každý integrovaný blok je jinak dlouhý. Délka je určena přibližně (4-10 týdnů), vše se odvíjí dle počtu týdnů v jednotlivém kalendářním roce.

⁴⁵ Viz Příloha A – ukázka ŠVP.

⁴⁶ ŠVP MŠ Dobřany - Stromořadí, 2013, s. 16.

uveden **zpěv písní**⁴⁷. V druhém integrovaném bloku „*Proplouváme barevnou krajinou*“ (ŠVP MŠ Dobřany - Stromořadí, 2013, s. 17) se objevuje očekávaný výstup **sladit pohyb s hudbou**. Součástí třetího integrovaného bloku „*Paluba je bílá - nastala nám tuhá zima*“ (ŠVP MŠ Dobřany - Stromořadí, 2013, s. 18) najdeme **hudební činnosti v očekávaných výstupech**. Děti po absolvování tohoto bloku by měly projevovat zájem a soustředěně **poslouchat** četbu, vyprávění, **hudbu**, film a porozumět slyšenému. Dalším výstupem třetího bloku je zachytit a vyjádřit své prožitky (slovně, výtvarně, **hudebně pohybovou** či dramatickou improvizací) (ŠVP MŠ Dobřany - Stromořadí, 2013, s. 19). V následujícím bloku „*Připlouváme ke břehu, sluníčkem se zahřeju*“ (ŠVP MŠ Dobřany, 2013, s. 20) se **hudební činnosti objevují v cílech**. Učitelé by u dětí měli rozvíjet zájem o psanou podobu jazyka i další formy sdělení, verbální i neverbální (výtvarné, **hudební**, pohybové, dramatické). A v očekávaných výstupech se opět objevuje, že by **děti měly soustředěně poslouchat** četbu, **hudbu**, divadlo a projevovat zájem o knihy. V očekávaném výstupu je opakovaně uveden požadavek vedení dětí k **sladění pohybu s hudbou**. V posledním bloku „*Hola, hola, přístav a pevnina volá*“ (ŠVP MŠ Dobřany - Stromořadí, 2013, s. 21) najdeme **hudební činnosti opět mezi cíli** ve stejné podobě, jako je uvedeno v bloku předchozím. Ale oproti ostatním integrovaným blokům zde mají **hudební aktivity svůj samostatný bod**, a to: „*vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní vokální a instrumentální dovednosti.*“ (ŠVP MŠ Dobřany - Stromořadí, 2013, s. 22)

V souladu s cíli práce lze tak souhrnně konstatovat, že v dokumentu ŠVP MŠ Dobřany - Stromořadí **Dobrý vítr do plachet, poznáváme celý svět** jsou vždy v každém integrovaném bloku zastoupeny alespoň některé hudební činnosti. Po prostudování celého dokumentu bylo zjištěno, že nejvíce jsou v MŠ Dobřany - Stromořadí uplatňovány hudebně pohybové činnosti, které se objevují ve čtyřech z pěti integrovaných bloků. Oproti tomu nejméně jsou zastoupeny instrumentální činnosti, které najdeme pouze v posledním integrovaném bloku. Dále bylo zjištěno, že jsou opět hudební činnosti uvedeny spíše obecně. Oproti RVP PV jsou v ŠVP hudební činnosti rozdělené do integrovaných bloků, které jsou tematicky

⁴⁷ Měly by být voleny písně, které jsou dětem blízké a které znají. Protože se jedná o první integrovaný blok, při kterém se vzájemně seznamujeme a zvykáme si nové prostředí.

zaměřeny a souvisí s průběhem kalendářního roku. Logicky by tedy hudební činnosti měly odpovídat tématu integrovaného bloku⁴⁸.

V následující kapitole si ukážeme, jak jsou hudební činnosti uváděny do praxe v jedné ze tříd MŠ Dobřany - Stromořadí, a to konkrétně ve třídě Rybičky.

⁴⁸ Hudební činnosti by měly odpovídat nejen tématu integrovaného bloku, ale i věku dětí v jednotlivých třídách.

5 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE DOBŘANY – STROMOŘADÍ (SE ZAMĚŘENÍM NA TŘÍDU RYBIČKY)

V následující části bakalářské práce se seznámíme s tím, jaké hudební činnosti jsou zařazovány do praxe v Mateřské škole Dobřany - Stromořadí, konkrétně ve třídě Rybičky. Jejím hlavním cílem je dokázat, že hudební činnosti v předškolním vzdělávání mohou být smysluplně integrovány do střešních témat ŠVP a TVP, nemusí být uváděny nezáživně a základem těchto aktivit nemusí být „pouze“ zpívání. Hudební aktivity mohou být pestré, kreativní a mohou být dětem předkládány zábavnou formou. Samozřejmě nesmíme opomenout, že v předškolním vzdělávání nejsou praktikovány pouze hudební činnosti. Budou tedy zde uvedeny i aktivity, které nepatří bezprostředně mezi hudební činnosti, ale které jsou nezbytnou součástí integrovaného bloku činností. Důkazy o tom, jak integrace probíhá, přinese záznam konkrétních činností z jedné vybrané třídy Rybičky. Nejprve se stručně seznámíme s režimem dne v této třídě. Dále uvedeme, **a)** jaké hudební činnosti byly zařazeny do integrovaného bloku činností v průběhu prvních čtyř měsíců po nástupu dětí do MŠ. Zde předložíme seznam písní, jež si děti osvojily, provedeme stručné zhodnocení práce v této třídě v kontextu s teoretickou částí bakalářské práce (srov. kap. 1.1 – 1.4.1). Zároveň uvedeme, při jaké příležitosti jsme vybrané písně uplatnili. V další části bakalářské práce **b)** bude předložena ukázka přípravy aktivit na jeden týden, který byl celý věnován tematice zimního období, v němž aktivity probíhaly. V poslední části kapitoly **c)** je popsána realizace naplánovaných činností. Jak tyto činnosti probíhaly, je rozebráno pod tabulkou, ve které jsou jednotlivé činnosti uvedeny. V závěru celé kapitoly opět zhodnotíme výsledky práce v kontextu s předkládanou teorií.

5.1 UPLATNĚNÍ HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ VE TŘÍDĚ RYBIČKY 2015/2016

Do třídy Rybičky⁴⁹ v MŠ Dobřany - Stromořadí je ve školním roce 2015/2016 zapsáno 26 dětí – 14 chlapců a 12 dívek. Třídou Rybičky navštěvují nejmenší děti z MŠ, kterým při nástupu v září byly 2 roky a 7 měsíců – 3,5 roku.

Tato třída sídlí v nově zrekonstruované části budovy (rekonstrukce proběhla v roce 2013). Třída má vlastní vchod a oproti ostatním třídám v MŠ je specifická, a to svým vybavením,

⁴⁹Viz Příloha A – ukázka TVP třídy Rybičky.

uspořádáním, ale i organizací a režimem dne. Ve třídě, jako v jediné z celé MŠ, je plazmová televize a digitální klavír⁵⁰.

5.1.1 ORGANIZACE DNE VE TŘÍDĚ RYBIČKY

Jak již bylo zmíněno, ve třídě Rybičky se vzdělávají nejmladší děti. Oproti jiným třídám má tato třída tak mírně pozměněný režim dne. V ranních hodinách (6:00-8:00 h) děti přicházejí do MŠ a do 8:30 h si hrají. Volné hraní probíhá čistě v režii dětí. Učitel může nabídnout dětem činnosti, které se vztahují k tématu, ale je na dětech, jakou hru nebo hračku si vyberou. Poté nastává dětmi neoblíbená část dne - uklízení hraček. V době 8:30 – 9:00 h se nejčastěji věnujeme krátkému opakování básniček, písniček, hudebně pohybovým hrám z předchozích dnů nebo cvičení. Vždy v prvním dni uvedení nového tématu je na programu motivace, která nás bude provázet po celou dobu jeho trvání. Od 9:00 h máme dopolední svačinu. Po ní přichází druhý blok činností. V tomto čase nejčastěji vyrábíme nebo malujeme, dále rozvíjíme své znalosti, povídáme si, hrajeme společné hry a učíme se něco nového. Protože vyrábění a malování probíhá zpravidla v malých skupinkách nebo individuálně, děti, které momentálně nepracují, mají prostor pro volné hraní. V 9:50 h začneme uklízet hračky, napijeme se, dojdeme si na toaletu a od 10:00 h jsme v šatně, kde se oblékáme a připravujeme se na vycházku. V době od 11:30-12:00 máme oběd. Pak si všichni vyčistí zuby a od 12:00 do 12:30 některé děti odchází domů. Ostatní se připravují na polední odpočinek, který je zahájen četbou nebo poslechem pohádky. V 14:00 děti vstávají, poté následuje odpolední svačina. Po ní je opět čas, kdy děti společně hrají hry, věnují se jazykovým rozcvičkám. A v době od 14:45-16:00 odchází domů. Předtím, než děti odejdou domů, si volně hrají.

Po představení třídy Rybičky včetně denního režimu přejdeme k charakteristice činností, které probíhaly v této třídě v průběhu prvních čtyř měsíců roku 2015. Dozvíme se, jaké hudební činnosti byly s dětmi vykonávány a co bylo jejich cílem. Jak již bylo uvedeno, do třídy Rybičky chodí děti, které jsou v MŠ prvním rokem. Budou tedy zmíněny činnosti, které korespondují s nejmladší věkovou skupinou v MŠ.

⁵⁰ Viz Příloha A – fotografie třídy Rybičky.

5.1.2 HUDEBNÍ ČINNOSTI VE TŘÍDĚ RYBIČKY ZÁŘÍ – PROSINEC 2015

První měsíce v MŠ měly hlavní cíl, aby se děti seznámily s celodenním režimem v MŠ, jejím prostředím a personálem i ostatními dětmi v MŠ. Východiskem činností se stalo téma integrovaného bloku ŠVP Vítejte na palubě.

Jak již bylo zmíněno, třídu Rybičky navštěvují nejmladší děti, které při nástupu do MŠ byly ve věku 2 roky a 7 měsíců až 3,5 roku. Na první pohled nemusí být tento několikaměsíční rozdíl na chování dětí příliš znát, ale při zařazování aktivit a činností musí být tento věkový rozdíl zohledněn. Při začleňování hudebních aktivit do výuky třídy jsme s kolegyní⁵¹ volily takové, které budou pro tříleté děti zvládnutelné. Řídily jsme se jednotlivými zásadami, které byly uvedené v praktické části bakalářské práce (srov. kap. 1).

Hned první den⁵² jsme s kolegyní zařadily pohádku O Budulínkovi, kterou jsme dětem zahrály plošnými loutkami a využily jsme k tomu i **Orffovy nástroje**. Pohádka sklidila velký úspěch a ustal i pláč dětí. Po ní jsme si společně s dětmi zahrály **dětskou hudební hru Kolo, kolo mlýnský** (srov. kap. 1.3), objevil se na chvíli i smích. Děti se s chutí do této hry zapojily, protože ji znají od maminek z domova. S kolegyní jsme se přesvědčily, že děti mají rády to, co znají z domova v kombinaci s něčím novým (Orffovy nástroje, loutky). Obě tyto zmíněné aktivity (pohádka O Budulínkovi a Kolo, kolo, mlýnský) jsme zařadily kvůli uklidnění dětí a navození příjemné atmosféry. Hlavním cílem těchto aktivit a současně celého týdne bylo, aby děti zvládly odloučení od rodičů a sblížily se s třídními učitelkami, proto byly zvoleny aktivity, které děti znaly z domova. Činnosti korespondovaly s TVP i ŠVP. V nabídce činností v obou dokumentech najdeme body **čtení a poslech krátkých pohádek a zpívání písní**.

Následující týden jsme s kolegyní zkusily zařadit zpěv. Vzhledem k nízkému věku dětí jsme zvolily písně např: Halí, belí, Houpy, houpy, tedy písně s menším hlasovým rozsahem (srov. kap. 1.1).

Mezi úvodní činnosti jsme zařadily i **poslechové aktivity** s cílem děti zklidnit v čase pro tento účel zavedeném (poslech jako relaxace). Děti, které ve školce po obědě zůstávaly a

⁵¹ Ve třídě Rybičky jsou dvě třídní učitelky - Vlasta Havránková, Alena Palkosková. Paní učitelka Vlasta Havránková pracuje v MŠ několik let, a má tedy spoustu zkušeností v práci s dětmi. Oproti tomu mladší kolegyně (autorka bakalářské práce) pracuje v MŠ druhý školní rok a momentálně je studentkou 3. ročníku programu Učitelství pro mateřské školy na ZČU.

⁵² Vycházíme z TVP a prvního integrovaného bloku **Vítej na palubě**.

měly odpočívat, byly velmi neklidné i přesto, že v tomto čase je prostor pro odpočinek. Po přečtení pohádky jsme dětem každý den pustily k poslechu Mravenčí ukolébavku od Z. Svěráka a J. Uhlíře⁵³. První den jsme si vysvětlily, o čem písnička je (motivace), aby děti chápaly její význam i to, proč si ji pouštíme právě před odpočinkem. Písnička se dětem líbí, a protože splnila účel - děti zklidnit po přečtení pohádky po obědě, postupem času jsme ji přestaly pouštět denně (děti si však na ni občas vzpomenu a samy si řeknou, že si ji chtějí před spaním nebo během dne poslechnout).

Během prvního pololetí jsme do výuky dětí zařazovaly písničky a hudebně pohybové hry, které se hodí k tématu integrovaných bloků dle ŠVP⁵⁴. Ale ne vždy jsme po dětech chtěly, aby zpívaly. Píseň někdy sloužila jako motivace celého týdne, nebo jako doprovod k jiné činnosti (srov. kap. 5.1.2). V takových případech byly písně často zpívány učitelkami, nebo přehrávány z přehrávače (srov. kap. 4). Během prvních čtyř měsíců se děti seznámily s písněmi prostřednictvím zpěvu, poslechu, připojené pohybové aktivity: Pod naším okýnkem, Halí, belí, Houpy, houpy, Kolo, kolo, mlýnský, Zlatá brána, Maličká su, Pec nám spadla, Prší, prší, Holka modrooká, Kočka leze dírou, Měla babka, Cib, cib cibulka, Skákal pes, Měl jsem myšku tanečnici, Běží liška k Táboru, Krtek, Mráček a dráček, Stromy, Budliky, budliky, Štědrej večer nastal, Stojí vrba košatá. Děti se naučily zpívat „pouze“ písně Halí, belí, Houpy, houpy, Kolo, kolo, mlýnský, Zlatá brána, Pod naším okýnkem, protože svojí obtížností jsou vhodné pro zpěv tříletých dětí (srov. kap. 1.1). Ostatní uvedené písně sloužily pouze jako motivace k tématu, nebo jsme tyto písně využily k jiným hudebním činnostem (hudebně pohybovým, poslechovým, instrumentálním). Některé z uvedených písní jsme po čase doplnily i **jednoduchým tanečkem** nebo se děti seznámily s instrumentálními činnostmi a **doprovodily písničky na Orffovy rytmické nástroje**. Během prvních měsíců pobytu dětí v MŠ jsme s kolegyní zařazovaly i poslechové aktivity. Nejčastěji jsme poslouchali „zvuky“ školky a hádali, jaké činnosti jsou pro tyto zvuky typické, při pobytu venku jsme s dětmi poslouchaly zpěv ptáků, zvuky aut atd. (srov. kap. 1.4). V MŠ jsme se s dětmi často věnovaly poslouchání písně lidové i umělé. Repertoár byl vybrán především z publikace Zpíváme a nasloucháme hudbě

⁵³ Píseň Mravenčí ukolébavka jsme zvolily jako píseň vhodnou pro poslech. K jejímu zpěvu jsme nepřistoupily kvůli charakteru a tónovému rozsahu. Tato píseň je vhodná k zařazení do repertoáru zpěvu starších dětí. (srov. kap. 1.1)

⁵⁴ Vítej na palubě, Proplouváme barevným podzimem, Paluba je bílá – nastala nám tuhá zima.

s nejmenšími⁵⁵ a Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími⁵⁶, neboť obě tyto publikace jsou opatřeny CD. Texty písní jsou vtipné, často původně lidové a hudba je velmi líbivá. Většina písniček je nazpívána dětskými hlasy, což děti samy poznaly, a líbilo se jim to. Dokonce se ptaly, jak jsou děti, co zpívají z rádia, velké. Inspiraci pro hudebně pohybové hry obvykle čerpáme z publikací *Od jara do zimy*⁵⁷ a *Elce pelce kotrmelce*⁵⁸. Během prvních měsíců v MŠ jsme s kolegyní z těchto publikací při výuce zařadily hudebně pohybové hry *Medvěd*, *Strom*, *Ručky*, *Ježek*.

Nejobtížnějším úkolem bylo zvolit repertoár písní pro období vánoční. Téměř všechny známé koledy jsou pro zpěv malých dětí těžké. Mají totiž velký tónový rozsah a obsáhlý text, jež si nemohou nejmenší děti osvojit, ani ho pochopit. Po velmi bouřlivé diskusi s ostatními kolegyněmi v MŠ jsme tuto situaci vyřešily tak, že mladší děti zpívaly pouze koledu *Štědrej večer nastal* a u ostatních koled (*Strojí vrba košatá*, *Půjdeme spolu do Betléma*, *Dědečku, dědečku, koleda*, *Pásli ovce valaši*) zpívaly pouze refrén a cinkaly na rolničky nebo zvonečky (pozn. takto je nutné promýšlet každé zařazení hudebních aktivit ve třídách, kde jsou spolu umístěny děti různého věku). Zpěvem několika koled s klavírním doprovodem jsme společně s ostatními dětmi, učiteli z MŠ a rodiči před školkou ozdobili a rozsvítili vánoční stromeček⁵⁹.

Velkou událostí pro děti ze třídy *Rybičky* byla vánoční besídka⁶⁰ (21. 12. 2015). Pro ni jsme záměrně s kolegyní nevymýšlely pouze vánoční program. Nechtěly jsme děti zbytečně stresovat, a jak již bylo uvedeno, známé koledy jsou pro zpěv nejmenších dětí nevhodné. Program besídky jsme poskládaly tudíž z toho, co jsme se naučily během několika prvních měsíců v MŠ. Hlavním bodem byla dětská veršovaná pohádka F. Hrubína *Malá pohádka o řepě*⁶¹, ve které jsou na pomoc postupně voláni členové rodiny a zvířata. O každém členovi rodiny a zvířeti byla vložena písnička, se kterou jsme se s dětmi seznámily. Do

⁵⁵ RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 178 s. ISBN 978-80-7367-543-1.

⁵⁶ TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014, 166 s. ISBN 978-80-262-0629-3.

⁵⁷ JEŘÁBKOVÁ, Jarmila a Jasna LAZAROVÁ. *Od jara do zimy: 20 dětských tanečních her*. Praha: Rotag, 2002, 52 s. ISBN 80-901182-9-1.

⁵⁸ EBEN, Petr a Václav FISCHER. *Elce pelce kotrmelce*. 3. vydání. Praha: Editio Supraphon, 1985.

⁵⁹ Viz Příloha A – fotografie z akce Rozsvícení vánočního stromečku před MŠ z 17. 12. 2015.

⁶⁰ Viz Příloha A – fotografie z vánoční besídky.

⁶¹ HRUBÍN, František a Jiří TRNKA. *Špalíček veršů a pohádek*. Praha: Albatros, 1960.

pohádky jsme zařadily písně: Měla babka, Maličká su, Skákal pes, Kočka leze dírou, Měl jsem myšku tanečnici. Protože písně se hodily k tématu pohádky, ale nejsou vhodné pro zpěv tříletých dětí, zpívaly jsme pouze já a kolegyně. Děti písně doplnily jednoduchými tanečky, hrou na rytmické nástroje, hrou na tělo nebo cvičením. Po odehrání pohádky jsme s dětmi zazpívaly písničky a řekly básničky, které se nám do pohádky nehodily. Většina písniček a básniček byla doplněna jednoduchým pohybem, hrou na tělo nebo hrou na rytmické nástroje. Nakonec jsme s dětmi zatancovaly na písničku Bu, bu, bu⁶², ve které se děti stávají čertíky, kteří vyjadřují obsah textu písničky pohybem (srov. kap. 1.3). V druhé polovině besídky mohli rodiče ochutnat vánoční cukroví, které jsme s dětmi ve školce upekly. Poté si rodiče společně s dětmi také vyrobili vánoční ozdobu.

V níže uvedené tabulce jsou vyjmenované hudební činnosti, které si děti osvojily během čtyř měsíců v MŠ. Všechny písně v tabulce byly zvoleny tak, aby byly vhodné vzhledem k věku dětí (3leté děti) a zároveň, aby se tematicky hodily do integrovaných bloků ŠVP – *Vítej na palubě, Proplouváme barevnou krajinou, Paluba je bílá – nastala nám tuhá zima*. Z pěveckých činností si děti osvojily pět písní, které jsou v rozsahu tercie a kvarty, tedy vhodné pro zpěv tříletých dětí (srov. kap. 1.1). Jednoduchý rytmický doprovod se děti naučily k devíti lidovým písním. Nejčastěji jsme v písních hrály na rytmické nástroje začátky a konce veršů nebo rytmus písně (srov. kap. 1.2). Jednoduchým tanečkem jsme zpestřily čtyři písně a naučily jsme se čtyři hudebně pohybové hry z publikací Elce pelce kotrmelce a Od jara do zimy (srov. kap. 1.3). Při poslechových činnostech byly nejčastěji využity písně umělé, které byly reprodukovány z přehrávače. Při pobytech venku jsme s dětmi poslouchaly zvuky přírody, dopravních prostředků a v MŠ zvuky běžných činností (srov. kap. 1.4).

Tabulka 1 Osvojené hudební dovednosti v období září – prosinec 2015

Hudební činnosti	Osvojené dovednosti	Dosažené cíle
Pěvecké činnosti	Zpěv písní: Halí, belí (D dur), Houpy, houpy (D dur), Kolo, kolo mlýnský (D dur), Pod naším okýnkem (C dur)	Zpěv písní v rozsahu tří a čtyř tónů
Instrumentální činnosti	Doprovod písní hrou na rytmické nástroje: Pec nám spadla, Prší, prší, Holka modrooká,	Práce s odlišnými zvuky Orffových nástrojů Doprovod: rytmus písně, metrum,

⁶² Inspirováno videoklipem z pořadu České televize „Cvičíme s Míšou“.

	Cib, cib cibulenka, Skákal pes, Stojí vrba košatá, Půjdem spolu do Betléma, Dědečku, dědečku koleda, Pásli ovce valaši	vytleskávání některých slov nebo frází písní.
Hudebně pohybové činnosti	Taneční a pohybový doprovod k písním: Měl jsem myšku tanečnici, Bu, bu, bu, Maličká su, Měla babka, Medvěd, Strom, Ručky, Ježek	Chůze po obvodu kruhu, krok vpřed a vzad, úkrok stranou Pohybový doprovod vhodný k textu písně (gesta)
Poslechové činnosti	Poslech zpěvu i hry písní: Běží liška k Táboru, Krtek, Mráček a dráček, Budliky, budliky, Štědrej večer nastal, Mravenčí ukolébavka, Stromy Zvuky přírody, zvuky běžných činností, dopravních prostředků	Rozlišení rychlé a pomalé písně, zvuků přírody (zpěv ptáků, bubláni vody, zvuky zvířat atd.) a zvuků dopravních prostředků (vlak, auto)

5.1.3 TÝDENNÍ PLÁN

V následující části kapitoly budou představeny činnosti, které byly praktikovány s dětmi ve třídě Rybičky MŠ Dobřany - Stromořadí v kratším časovém úseku, a to v průběhu jednoho týdne (11. 1. - 15. 1. 2016). Cílem této části bakalářské práce je ukázat, jak lze hudební činnosti smysluplně zařadit do větších tematických celků, které odpovídají závazným dokumentům (RVP PV, ŠVP i TVP). Nejprve představíme konkrétní činnosti a cíle, kterých bychom činnostmi měli dosáhnout. Dále se dozvíme, jak činnosti probíhaly. V závěru kapitoly bude zhodnoceno, zda byly stanovené cíle splněny.

Z průběhu dne bude vždy uvedena pouze řízená činnost, která souvisí s tématem. Ale je samozřejmé, že si děti každý den hrály, jedly, byly venku atd. (srov. kap. 5.1.1).

Celý týden nesl název **To mě láká, postavit si na zahradě sněhuláka (TVP)**. Uvedený název tohoto týdne vychází z integrovaného bloku z ŠVP *Paluba je celá bílá, nastala nám tuhá zima*.

Téma bylo zvoleno záměrně vzhledem k počasí, venku konečně napadl sníh. V celém tomto týdnu do třídy Rybičky⁶³ chodilo průměrně 17 dětí z 26 zapsaných.

⁶³ Děti ve věku 2 roky a 7 měsíců až 3,5 roku.

Zvolené cíle pro tento týden:

- Prostřednictvím pestré škály činností seznámit děti s typickým zimním počasím (sníh, mráz) a s některými činnostmi, které se sněhem souvisí.
- Naučit děti počítat do tří, což bude procvičováno i hudebními činnostmi.

Tabulka 2 Soubor činností týdenního bloku: Pondělí 11. 1. 2016

Popis aktivity	Činnost učitele	Činnost dětí	Pomůcky
Motivace celého týdne - pohádka Krtek a sněhulák ⁶⁴ .	Učitel čte příběh a ukazuje obrázky v knize.	Děti sedí na koberci, poslouchají příběh a prohlížejí si obrázky v knize.	Knihy Krtek a sněhulák
Muchlání papíru do tvaru koule a následná pohybová hra Koulovaná.	Učitel ukáže dětem, jak muchlat papír, a poté vysvětlí pravidla hry ⁶⁵ . Děti rozdělí na dvě družstva (chlapci a dívky) a vyznačí lanem hrací pole. Hru sleduje, po chvíli hru ukončí zacinkáním na zvoneček.	Děti muchlají papír. Poté si vyslechnou pravidla hry, jsou rozděleny na dvě družstva a zahájí pohybovou hru Koulovaná. Po skončení hry se podílejí na vyhodnocení výsledků - které družstvo má ve svém poli více koulí.	Bílý papír, lano, zvoneček
Seznámení se s novou písní Sněží ^{66, 67} .	Učitel opakovaně dětem píseň zazpívá za doprovodu klavíru, poté s dětmi vede nácvik melodie a textu písně po malých částech.	Děti nejprve poslouchají, pak se při opakování písně spontánně přidávají, snaží se opakovat melodie a text písně Sněží.	
Hledání obrázků se zimní tematikou v knihách a časopisech.	Učitel dá dětem k dispozici obrázkové knihy, časopisy, obrázky. Poté se děti ptá, proč vybraly konkrétní obrázky a co obrázky znázorňují.	Děti hledají, na kterých obrázcích je vyobrazená zima, zimní hrátky, zimní sporty. Děti odpovídají na otázky učitele a snaží se popisovat konkrétní obrázky.	Knihy, dětské časopisy, obrázky
Stanovené cíle	Motivace na celý týden: poznat na obrázcích roční období: zima, seznámit se s písní Sněží.		
Cíle týkající se	Seznámit se s písní Sněží nejprve poslechem zpěvu učitelky.		

⁶⁴ MILER, Zdeněk a Hana DOSKOČILOVÁ. *Krtek a sněhulák*. 3. vyd., (1. samostatné). Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01102-6.

⁶⁵ **Pohybová hra Koulovaná:** děti si vyrobily papírové koule, které ve hře využijí. Poté byly rozděleny na chlapce a dívky, pomocí lana jsme vyznačili pole dívek a pole chlapců. Děti hází po sobě papírové koule s cílem naházet co nejvíce koulí na pole soupeře. Až zazní signál, hra končí. Které družstvo má ve svém poli méně koulí, vyhrává.

⁶⁶ Viz Příloha B - Sněží.

⁶⁷ Píseň **Sněží** byla zvolena díky své délce (je krátká), jednoduché melodii, malému tónovému rozsahu, jednoduchému textu a zároveň koresponduje s tématem TVP. Je tedy vhodně zařazena v týdenním plánu „To mě láká, postavit si na zahradě sněhuláka“.

hudebních činností	Snaha zapamatovat si melodii a text písně Sněží.
--------------------	--

Realizace naplánovaných činností

S dětmi jsme zahájily nový týden otázkou, co se venku změnilo. Děti samy přišly na to, že napadl sníh. Přečetly jsme si pohádku Krtek a sněhulák a prohlédly jsme si obrázky v knize. Povídaly jsme si o sněhu (je bílý, studený, padá z oblohy atd.). Ze sněhu se dá i tvořit a my jsme si zkusily vytvořit koule, ale z papíru. Poté jsme si vysvětlily pravidla hry Koulovaná a hru si několikrát za sebou zahrály. Hra děti velmi bavila. Po svačině jsme se s dětmi rozezpívaly cvičením „**Kulička**“⁶⁸ a seznámily se s písní Sněží. Nácvič písně byl zahájen nejprve poslechem zpěvu písně učitelky, která se doprovázela hrou na klavír (srov. kap. 1.4). Děti se během druhého opakování písně snažily k jejímu zpěvu spontánně přidat. Poté jsme zkusily píseň nacvičit po kratších částech za pomoci zpěvu učitele a jím hrané melodie písně na klavír. Poté děti dostaly úkol, aby v knihách, časopisech a na obrazovém materiálu vyhledaly a vybraly pouze ty obrázky, na kterých je vyobrazená zima. Po chvíli hledání jsme si obrázky ukázaly a zhodnotily výběr obrázků a poukázaly na správnou volbu. Děti poté měly vysvětlit, jak poznaly, že na obrázku je vyobrazená zima. Z některých obrázků, které děti našly, jsme si ve třídě udělaly výzdobu. Během řazení v šatně a čekání na oběd jsme si zopakovaly píseň Sněží.

Z hudebních činností v tomto dni jsme uplatnily **činnosti poslechové**, kdy se děti nejprve seznámily s novou písní formou poslechu zpěvu učitele, dále **pěvecké činnosti**, kdy se děti naučily za pomoci imitace alespoň částečně zpívat melodii a text písně Sněží.

Tabulka 3 Soubor činností týdenního bloku: Úterý 12. 1. 2016

Popis aktivity	Činnost učitele	Činnost dětí	Pomůcky
Opakování písničky Sněží s doprovodem klavíru a přidání doprovodného pohybu k písni.	Učitel hraje na klavír a zpívá píseň Sněží společně s dětmi, abychom si píseň připomněly z minulého dne. Poté přestane hrát na klavír a přidá pohyby, které odpovídají textu písně.	Děti opakují společně s učitelem píseň Sněží. Poté napodobují pohyby učitele.	
Hudebně pohybová hra	Učitel pustí na CD hudbu	Děti napodobují pohyby	Přehrávač, CD Od jara

⁶⁸ **Kulička:** děti hlasem napodobují kutálení kuličky „kutululůůů“, přičemž sklouznou hlasem dolů a lehce zase nahoru. Pohyb kuličky si ukazujeme rukou. Důležité je dohlédnout na to, aby děti nekřičely.

Sněhulák ⁶⁹ . (Jeřábková, Lazarová, 2002, s. 46-48)	ke hře Sněhulák. V průběhu písně předvádí „stavění sněhuláka“ z obručí.	učitele.	do zimy, tři různé velké obruče, korálky, molitanová kostka, látková mrkev (hračka)
Pohybová hra Koulovaná.	Pomůže dětem rozdělit se na chlapce a dívky, vymezí pole jednotlivých týmů. Sleduje hru, po chvíli hru ukončí zacinkáním na zvoneček.	Děti jsou rozděleny na dvě družstva a zahájí pohybovou hru Koulovaná. Po skončení hry se podílejí na vyhodnocení výsledků - které družstvo má ve svém poli více koulí.	Lano, papírové koule, zvoneček
Výroba „zasněženého městečka“.	Učitel připraví pomůcky a plochu pro vyrábění. Ukáže dětem postup práce. Poté dohlíží, případně pomáhá s výrobou.	Děti sledují a poslouchají postup práce. Poté si vyrábí každý svůj obrázek zasněženého městečka dle své fantazie.	Kosmetické tampónky, barevné papíry a čtvrtky, tekuté lepidlo, štětce
Stanovené cíle	Osvojit si hudebně pohybovou hrou Sněhulák, v průběhu hry se děti naučí počítat do tří. Výroba „zasněženého městečka“, osvojení si práce s tekutým lepidlem, vatovými tampónky. Opakování motivace celého týdne a písně Sněží.		
Cíle týkající se hudebních činností	Opakování písně Sněží s přidáním pohybového doprovodu. Osvojit si hudebně pohybovou hrou Sněhulák.		

Realizace naplánovaných činností

Po uklizení hraček jsme se s dětmi krátce rozezpívaly, zopakovaly jsme si píseň Sněží a přidaly jsme k ní doprovodný pohyb. Poté jsme si pomocí obrázků ve třídě zopakovaly, co víme o sněhu a zimě. Protože na několika obrázcích byl namalovaný sněhulák, zahrály jsme si hudebně pohybovou hru Sněhulák (Jeřábková, Lazarová, 2002, s. 46-48). Při zpěvu 1., 2., 3. sloky děti naznačují koulení velké sněhové koule. Při refrénu vždy děti vezmou jednu obruč, kterou položí na zem. Takto následují všechny 3 sloky. Při dohře děti doplní korálky – „uhlíky“, molitanovou kostku jako „hrnec“ a látkovou mrkev jako „nos“. Protože děti hru neznaly, učitel hru hrál s dětmi a děti jej napodobovaly. Hudba k hudebně pohybové hře Sněhulák byla puštěna z přehrávače (srov. kap. 1.4). Na konci nám na koberci vznikl sněhulák. Řekly jsme si, že sněhulák je postaven z koulí a knoflíky má z uhlí, na hlavě má hrnec. Děti samy doplnily, že na obrázku má v ruce koště. Na sněhulákovi jsme si ukázaly počítání do tří a hru si zahrály ještě jednou. Podruhé hra děti bavila více, ale stále napodobovaly činnost učitele. Poté jsme si opět zahrály hru koulovaná, kterou jsme se naučily předchozí den. Děti hrály s větším zapálením pro hru a zvítězily dívky.

⁶⁹Viz Příloha B – Sněhulák.

Poté jsme se šly nasvačit. Po svačině jsme si ukázaly, jak budeme vyrábět „zasněžené městečko“⁷⁰. Děti byly postupně volány, aby si každý vytvořil obrázek. Ostatní děti si mezitím hrály.

Druhý den jsme z hudebních činností uplatnily **činnosti pěvecké** – opakování písně Sněží, dále též **hudebně pohybové činnosti** při hře Sněhulák. Díky této hře jsme se seznámily s počítáním do tří.

Tabulka 4 Soubor činností týdenního bloku: Středa 13. 1. 2016

Popis aktivity	Činnost učitele	Činnost dětí	Pomůcky
Skládání sněhuláka.	Připraví obrázek sněhuláka, který se skládá ze tří částí. Dohlíží na činnost, dopomáhá.	Při příchodu do třídy skládají obrázek.	Obrázky sněhuláka rozstříhané na tři části
Opakování písničky Sněží s doprovodem klavíru a přidání hry na tělo.	Učitel hraje na klavír a zpívá píseň Sněží společně s dětmi, abychom si píseň připomněly. Poté přestane hrát na klavír a předvádí doprovodné pohyby k písni, při dalším opakování tleská, pleská, dupe do rytmu písně.	Děti opakují společně s učitelem píseň Sněží. Poté napodobují pohyby učitele. Dále napodobují hru na tělo – tleskání, pleskání, dupání do rytmu písně.	
Hudebně pohybová hra Sněhulák ⁷¹ . (Jeřábková, Lazarová, 2002, s. 46-48)	Opakování hry Sněhulák. Učitel pustí CD s nahrávkou ke hře Sněhulák. V průběhu písně předvádí „stavění sněhuláka“ z obručí.	Děti napodobují pohyby učitele.	Přehrávač, CD Od jara do zimy, tři různé velké obruče, korálky, molitanová kostka, látková mrkev (hračka)
Cvičení se sněhovou koulí	Učitel připraví papírové koule. Komentuje a předvádí pohyby – vyhození, kutálení, podávání kolem těla, kolem nohy, posílání po skrčených nohou v kolena. Kontroluje, zda děti cvičí správně.	Děti napodobují činnost učitele.	Papírové koule
Zhlédnutí pohádky Krtek a sněhulák ⁷² .	Učitel pustí pohádku na televizi a sleduje ji.	Děti sledují pohádku.	Film Krtek a sněhulák

⁷⁰Viz Příloha C – obrázky zasněženého městečka.

⁷¹Viz Příloha B – Sněhulák.

⁷² Krtek a sněhulák, 05:21: Dailymotion [online]. 2015 [cit. 11. 4. 2016] video. Dostupné z <http://www.dailymotion.com/video/x2frndk>.

Hádanky se zimní tematikou ^{73 74} .	Učitel čte hádanky z knihy, případně napovídá.	Snaží se uhádnout hádanku.	Knihy s hádankami
Stanovené cíle	Opakování činností z předchozích dnů (motivace celého týdne, počítání do tří, hudebně pohybová hra Sněhulák). Rozvoj hrubé motoriky při cvičení, rozvoj řečových a jazykových dovedností, udržení pozornosti při sledování pohádky.		
Cíle týkající se hudebních činností	Opakování hudebně pohybové hry Sněhulák – snaha dětí pracovat samostatněji než v předchozím dni. Doprovod písničky Sněží hrou na tělo.		

Realizace naplánovaných činností

Středeční ráno, když se děti scházely v MŠ, měly možnost poskládat obrázek sněhuláka. Části obrázku byly rozprostřeny na stole. Děti často zajímá, co je na stolečku, a většinou si činnost chtějí zkusit samy od sebe. Tak tomu bylo i dnes. Většina dětí si zkusila obrázek sestavit. Po úklidu hraček jsme si opět zopakovaly **píseň Sněží** společně s pohybovým doprovodem. Poté jsme si zkusily píseň doprovodit hrou na tělo. Nejprve začal učitel, který svůj zpěv doprovodil **tleskáním rytmu písničky** (srov. kap. 1.2). Děti se postupně přidávaly. Poté jsme zkusily celou písničku doprovodit **tleskáním, pleskáním a dupáním**. Následovala **hudebně pohybová hra „Sněhulák“**. Prvně si ji děti připomněly a samy chtěly činnost zopakovat. Druhé zopakování děti chtěly hrát samy. A některé se snažily přidat i text (u někoho pokus i o zpěv). Když na konci hry na koberci opět vznikl sněhulák, zopakovaly jsme si, že je postaven ze tří koulí a čím je ozdoben. Po hudebně pohybové hře učitel vysypal papírové koule na koberec a každý si vzal jednu do ruky. Nejprve jsme si koule kutálely. Ve stoje jsme si kouli zkusily vyhodit - „koule studí“, v sedu jsme si kouli podávaly kolem těla, kolem nohy, posílaly po skrčených kolenou. Nakonec jsme si lehly, kouli daly na hrud' a sledovaly jsme, jak se koule pohybuje nahoru a dolů. Po svačině jsme zhlédly pohádku Krtek a sněhulák a pak jsme zkusily uhádnout hádanky se zimní tematikou.

Třetí den týdenního plánu „To mě láká, postavit si na zahradě sněhuláka“ jsme uplatnily opět **činnosti pěvecké** při zpěvu písničky Sněží. Tuto píseň jsme doplnily **hrou na tělo – tleskáním, pleskáním, dupáním do rytmu písničky**. Zopakovaly jsme si hru Sněhulák z předchozího dne, uplatnily jsme tedy **hudebně pohybové činnosti**.

⁷³ HOROVÁ, Ladislava. *Ve školce je bezva*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 98. ISBN 978-80-7367-694-0.

⁷⁴ Viz Příloha B – Zimní hádanky.

Tabulka 5 Soubor činností týdenního bloku: Čtvrtek 14. 1. 2016

Popis aktivity	Činnost učitele	Činnost dětí	Pomůcky
Skládání sněhuláka.	Připraví obrázek sněhuláka, který se skládá ze tří částí. Dohlíží na činnost, dopomáhá.	Při příchodu do třídy skládají obrázek.	Obrázky sněhuláka rozstříhané na tři části
Opakování písničky Sněží s doprovodem klavíru a hrou těla. Doplnění o doprovod na Orffovy nástroje.	Učitel zpívá píseň Sněží a poprvé doprovodí zpěv tleskáním, podruhé pleskáním. Poté rozdá dětem Orffovy rytmické nástroje a ukáže, jak na ně mají děti hrát.	Děti opakují společně s učitelem píseň Sněží. Dále napodobují hru na tělo – tleskání, pleskání. Poté hrají na Orffovy rytmické nástroje podle učitele.	Orffovy rytmické nástroje
Zimní dráha.	Postaví dráhu a připraví pomůcky – lavička, míč, obruče, molitanové kostky. Následně dětem předvede, jak budou dráhou procházet.	Děti procházejí připravenou překážkovou dráhu.	Lavička, míče, kroužky a obruče, molitanové kostky
Poslechová činnost Sních a koulovačka ⁷⁵ . (Raková, Štíplová, Tichá, 2009)	Pustí poslechovou skladbu Sních a koulovačka z CD. Účastní se činnosti a dohlíží na aktivitu dětí. Po poslechu přečte ke skladbě příběh.	Vyberou si pozici, ve které budou poslouchat. Poslouchají skladbu.	CD s poslechovou skladbou Sních a koulovačka
Malování sněhuláka.	Připraví pomůcky a místo na malování. Ukáže a vysvětlí dětem postup práce. Dohlíží, pomáhá dle potřeby.	Pomáhají s přípravou pomůcek. Poslouchají a sledují postup práce. Malují obrázek.	Barevné čtvrtky, bílá temperová barva, štětce, kelímky s vodou
Stanovené cíle	Zopakovat činnosti z předchozích dnů (počítání do tří, píseň Sněží). Rozvoj hrubé motoriky při cvičení, rozvoj estetického citění a fantazie.		
Cíle týkající se hudebních činností	Doprovod k písni Sněží hrou na Orffovy rytmické nástroje. Poslech skladby Sních a koulovačka.		

Realizace naplánovaných činností

Opět děti měly možnost složit si obrázek sněhuláka. Samy začaly říkat, že je sněhulák tvořen ze tří koulí. Poté děti samy nosily různé hračky ze třídy po třech kusech. Protože během volného hraní si děti samy od sebe začaly prozpěvovat **písničku Sněží**, opět jsme píseň zopakovaly s doprovodem klavíru. Poté jsme píseň **doprovodily pleskáním** a na konec jsme **pleskání** vyměnily za rytmické **Orffovy nástroje**. Děti samozřejmě nejprve musely vyzkoušet, jak nástroje hrají, ale na domluvené gesto⁷⁶ hrát přestaly. Písničku jsme

⁷⁵ Viz Příloha B – Sních a koulovačka, příběh k poslechové činnosti.

⁷⁶ Učitel zvedl nad hlavu obrázek obličeje, který měl zapnutý zip místo pusy. Děti vědí, že má být ticho.

pak doprovodily na Orffovy rytmické nástroje. Děti si mezi sebou nástroje dvakrát vyměnily a nástroje jsme uklidily. Poté jsme postavily překážkovou dráhu. Děti začaly plnit dráhu kutálením míče po lavičce - „kutálení koule“, mezi molitanovými kostkami procházet po zasněžené cestičce jako pejsek nebo kočička v písničce, nakonec přeskočit různě velké kroužky a obruče - „zamrzlé klouzavé louže“. Děti si dráhu několikrát prošly a poté jsme šly svačit. Pak jsme si prohlédly obrázky ve třídě a shodly se, že dovádění ve sněhu je legrace. Protože zrovna sněžilo, otevřely jsme si okno a poslouchaly, jak sněží. Děti samy přišly na to, že sníh je tichý (nebubnuje jako déšť) (srov. kap. 1.4). Poté si děti vybraly, zdali si sednou nebo lehnou, a **poslouchaly jsme skladbičku Sních a koulovačka** (Raková, Štíplová, Tichá, 2009). Děti poslouchaly a při veselé části si stouply nebo se začaly smát. Když se hudba opět zklidňovala, smát se přestaly a samy si zpět lehly nebo sedly. Součástí poslechové skladbičky je i krátký příběh. Slíbily jsme si, že si jej přečteme následující den. Pak jsme společně skladbičku zhodnotily. Dětem byla položena otázka, zda byla skladbička pomalá nebo rychlá. Odpověděly správně v kontextu se znějící hudbou, že byla pomalá, ale i rychlá (srov. kap. 1.4). Dále měly najít ve třídě obrázek, o kterém si myslí, že by mohl patřit k pomalé části, a který by se hodil k té rychlé (k pomalé přiřadily obrázek zasněženého města a k rychlé obrázek, na kterém děti sáňkují, lyžují a koulují se). Poté jsme šly malovat sněhuláky.

Ve čtvrtek jsme z hudebních činností využily **činnosti pěvecké** (opakování písně Sněží), píseň jsme doplnily hrou na rytmické Orffovy nástroje, využily jsme tedy **činnosti instrumentální**. Další z hudebních činností, které jsme uplatnily, byly **činnosti poslechové**, poslouchaly jsme skladbičku Sních a koulovačka.

Tabulka 6 Soubor činností týdenního bloku: Pátek 15. 1. 2016

Popis aktivity	Činnost učitele	Činnost dětí	Pomůcky
Opakování písničky Sněží.	Učitel nabídne dětem všechny druhy doprovodu, které se v průběhu týdne naučily. Zpívá s dětmi.	Děti si samy volí, jak píseň Sněží doprovodí. Zpívají píseň Sněží se zvoleným doprovodem.	Orffovy rytmické nástroje
Hudebně pohybová hra Sněhulák ⁷⁷ (Jeřábková, Lazarová, 2002, s. 46-48)	Opakování hry Sněhulák. Učitel pustí CD s hudbou ke hře Sněhulák. V průběhu písně předvádí „stavění	Děti napodobují pohyby učitele.	Přehrávač, CD Od jara do zimy, tři různě velké obruče, korálky, molitanová kostka, látková mrkev (hračka)

⁷⁷Viz Příloha B – Sněhulák.

	sněhuláka“ z obručí.		
Pohybová hra Koulovaná	Pomůže dětem rozdělit se na chlapce a dívky, vymezí pole jednotlivých týmů. Sleduje hru, po chvíli hru ukončí zacinkáním na zvoneček.	Děti jsou rozděleny na dvě družstva a zahájí pohybovou hru Koulovaná. Po skončení hry se podílejí na vyhodnocení výsledků - které družstvo má ve svém poli více koulí.	Lano, papírové koule, zvoneček
Poslechová činnost Sníh a koulovačka ⁷⁸ . (Raková, Štíplová, Tichá, 2009)	Připraví a půjčí dětem barevné šátky. Pustí poslechovou skladbu Sníh a koulovačka na CD. Účastní se činnosti a dohlíží na aktivitu dětí. Po poslechu přečte ke skladbě příběh.	Volí si, zda budou tančit s šátkem nebo jen poslouchat. Poslouchají skladbu, příběh. Po skončení poslechové aktivity mají prostor k vyjádření svých pocitů.	Poslechová skladba, šátky
Dokončení obrázku sněhuláka.	Připraví pomůcky a místo na malování. Ukáže a vysvětlí dětem postup práce. Dohlíží, pomáhá dle potřeby.	Pomáhají s přípravou pomůcek. Poslouchají a sledují postup práce. Domalují do svého obrázku sněhulákovi knoflíky, hrnec, čepici nebo klobouk.	Barevné čtvrtky, bílá temperová barva, štětce, kelímky s vodou
Stanovené cíle	Opakování činností z předchozích dnů (hudebně pohybová hra Sněhulák, pohybová hra Koulovaná, poslechová činnost Sníh a koulovačka). Rozvoj řečových a jazykových dovedností, udržení pozornosti při poslechu, možnost volby.		
Cíle týkající se hudebních činností	Opakování hudebně pohybové hry Sněhulák – snaha dětí pracovat samostatněji než v předchozím dni. Opakování písně Sněží s libovolným doprovodem, opakování poslechové skladby Sníh a koulovačka včetně doplnění pohybu.		

Realizace naplánovaných činností

V pátek jsme po úklidu zahájily shrnutím celého týdne a děti si samy vzpomněly na písničku Sněží. Tentokrát si děti samy vybraly, zda budou **hrát na Orffovy rytmické nástroje** nebo písničku doprovodí naučenými pohyby. Nejvíc dětí si vzalo rytmický nástroj. Další činností, na kterou si děti vzpomněly, byla **hudebně pohybová hra Sněhulák**. Děti samy shromáždily obruče, korálky, kostku a látkovou mrkev, abychom během hry opět mohly postavit sněhuláka⁷⁹. Na konci hry jsme si zopakovaly počítání do tří a první část jsme zakončily koulovanou. Bylo vidět, že si děti obě hry užívaly, protože věděly, jak na to. V koulované tentokrát zvítězili chlapci. Po svačině jsme se sešly na koberci a společně jsme vzpomínaly, jak včera padal sníh a jak jsme ani neslyšely, že padá. Opět jsme nechaly

⁷⁸ Viz Příloha B – Sníh a koulovačka příběh k poslechové činnosti.

⁷⁹ Viz Příloha C – fotografie z realizace hudebně – pohybové hry Sněhulák.

přeřát **skladbičku Sníh a koulovačka** (Raková, Štíplová, Tichá, 2009) a dětem byly nabídnuty šátečky. Během **poslechu mohly tancovat** s šátkem i bez šátku, nebo jen sedět a poslouchat. Po skončení skladbičky děti samy vzpomínaly, co jsme si den předtím říkaly. Dětem bylo připomenuto, že jsme si slíbily přečtení příběhu. Byla puštěna muzika a do toho učitel potichu četl příběh. Děti se při poslouchání zklidnily. Kdo z dětí chtěl, mohl říct, zdali se mu skladbička líbila. Děvčatům se více líbila pomalejší část a chlapcům naopak ta rychlejší. Poté jsme se přesunuly ke stolečkům a dodělaly sněhuláky z předchozího dne⁸⁰.

Poslední den v týdnu jsme s dětmi opakovaly a dodělávaly činnosti z dnů předchozích. Uplatnily jsme všechny z hudebních činností: **pěvecké, instrumentální, hudebně pohybové i poslechové.**

Tabulka 7 Přehled osvojených hudebních činností týdenního bloku

Hudební činnosti	Osvojené hudební dovednosti		Zařazené hudební činnosti v jednotlivých dnech				
			11. 1. 2016	12. 1. 2016	13. 1. 2016	14. 1. 2016	15. 1. 2016
Pěvecké činnosti	Osvojení písně Sněží	Zpěv v rozsahu 5 tónů	✓	✓	✓	✓	✓
Instrumentální činnosti	Doprovod na rytmické nástroje k písni Sněží	Hra rytmu písně Sněží na Orffovy rytmické nástroje	x	x	✓	✓	✓
Hudebně pohybové činnosti	Hudebně pohybová hra Sněhulák	Pohybový doprovod písně Sněží Chůze po obvodu kruhu, naznačování koulení sněhové koule	✓	x	✓	x	✓
Poslechové činnosti	Poslech zpěvu učitelky při nácviu písně Sněží Poslech skladbičky Sníh a koulovačka	Rozlišování některých hudebních kontrastů (rychle X pomalu, potichu X nahlas)	✓	x	x	✓	✓

V této poslední kapitole jsme se blíže seznámili s třídou Rybičky. Uvedli jsme rozvržení dne v této třídě a zhodnotili, jak si děti během prvních měsíců zvykaly na nové prostředí MŠ.

⁸⁰ Viz Příloha C – fotografie dětských výtvorů Sněhulák.

V poslední části této kapitoly byl uveden týdenní plán činností ve třídě Rybičky a popsána provedená realizace plánu. Každý den byly uplatněny hudební činnosti. Některé z nich byly v průběhu týdne opakovány, upravovány a obměňovány. Díky tomu se podařilo uplatnit během týdne všechny hudební činnosti, které jsou součástí hudební výchovy v MŠ.

Stanovené cíle:

- Prostřednictvím pestré škály činností se seznámit s typickým zimním počasím (sníh, mráz) a některými činnostmi, které se sněhem souvisí
- Naučit děti počítat do tří

Všechny hudební činnosti byly během týdne zařazeny alespoň třikrát. Nejdůležitější pěvecké činnosti byly zařazeny denně (srov. kap. 1.1). Téměř všechny děti si při pěveckých činnostech během týdne osvojily píseň Sněží a některé se naučily zpívat svou první těžší píseň (v rozsahu 5 tónů). Po celý týden jsme s touto písní pracovaly – byla doplněna hrou na tělo, pohybovým doprovodem, doprovodem na rytmické nástroje.

Výše uvedené cíle se taktéž podařilo splnit. K jejich naplnění pomáhaly veškeré uvedené činnosti, tedy i ty hudební. Během tohoto týdne byly z pohledu autora bakalářské práce dětem nabídnuty rozmanité aktivity, které zahrnovaly širokou škálu činností, a to nejen hudebních. Nejdůležitější bylo, že nabídnuté činnosti děti zaujaly a zároveň se v jejich průběhu přiučily něčemu novému.

6 ZÁVĚR

Bakalářská práce je zaměřena na hudební činnosti a jejich zařazení v MŠ Dobřany – Stromořadí, konkrétně ve třídě Rybičky. Celá práce je tak rozdělena na pět hlavních kapitol.

V první kapitole jsou popsány a charakterizovány jednotlivé hudební činnosti, které jsou součástí hudební výchovy v předškolním vzdělávání. U všech uvedených hudebních činností - pěveckých instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových – je uvedeno, co je jejich součástí, jaký je jejich význam ve výuce dětí předškolního věku, a dále je specifikováno, jak bychom měli v jednotlivých činnostech postupovat vzhledem k věku dětí, se kterými pracujeme. Největší pozornost mezi hudebními činnostmi je věnována pěveckým činnostem, tj. nejdůležitějším hudebním činnostem, které s dětmi v MŠ uplatňujeme.

Druhá kapitola je zaměřena na RVP PV, což je závazný dokument pro předškolní vzdělávání v ČR, který specifikuje podmínky, požadavky a pravidla, jak má probíhat vzdělávání dětí v předškolním věku (3-7 let). V dokumentu RVP PV v souladu s jedním z cílů této bakalářské práce jsou uvedeny informace, do jaké míry a jakým způsobem jsou zde hudební činnosti zmiňovány. Analýzou dokumentu bylo zjištěno, že hudební činnosti jsou v tomto dokumentu uvedeny pouze v obecné rovině. Dále bylo zjištěno, že oproti minulé koncepci předškolního vzdělávání umožňuje RVP PV propojení hudebních aktivit (nejen hudební aktivity mezi sebou) s dalšími mimooborovými činnostmi, což je základem pro pestrost aktivit v práci s dětmi.

Následující kapitola je věnována předškolnímu vzdělávání v MŠ Dobřany - Stromořadí. Po krátkém historickém exkurzu do její historie je toto pracoviště stručně charakterizováno, je přiblížen její vzdělávací program. Opět v souladu s cílem práce je prostudován dokument ŠVP se zaměřením na uplatnění hudebních činností. ŠVP v této škole s názvem *Dobrý vítr do plachet, poznáváme celý svět* přináší opět obecné informace o uplatnění hudebních činností. Oproti RVP PV zde jsou už hudební činnosti zařazeny do integrovaných bloků. Analýzou dokumentu bylo zjištěno, že nejvíce jsou zde zastoupeny činnosti hudebně pohybové, naopak nejméně činnosti instrumentální.

Poslední kapitola bakalářské práce přináší už konkrétní pohled na uplatnění hudebních činností v jedné třídě v MŠ Dobřany – Stromořadí, a to ve třídě Rybičky. Tato třída je nejprve představena z hlediska jejího celodenního pravidelného provozu, následně pak opět v souladu se záměrem práce z hlediska konkrétního uplatnění hudebních činností. Sledovaným obdobím jsou 4 měsíce jejího provozu (a). Je představen týdenní plán činností této třídy, je shledáno, že jeho náplň respektuje obsah všech školních dokumentů (RVP PV, ŠVP, TVP) a že je realizován i v oblasti uplatňování hudebních činností s ohledem na věk dětí v této třídě. Dále jsou rozebrány jednotlivé činnosti týdenního plánu. Tyto činnosti jsou uvedené v přehledné tabulce, kde je vždy popsána samotná aktivita, a dále co je úkolem učitele a co mají dělat děti. Jsou zde uvedené též pomůcky k jednotlivým aktivitám. Mezi uvedenými aktivitami nejsou pouze činnosti hudební, ale i další činnosti, které směřují k naplňování zvoleného střešního tematického celku (b). Poslední částí praktické půlky práce je popis, jak aktivity probíhaly ve třídě Rybičky. Tento popis ke každému dni je umístěn pod tabulkou, ve které jsou činnosti uvedeny. Zde najdeme popis, jak činnosti probíhaly a jak na ně reagovaly děti. Dále v přílohové části práce najdeme fotografie z průběhu činnosti a výtvary dětí, které vznikly během uvedeného týdne (c). V závěru kapitoly najdeme shrnující tabulku, která uvádí, jaké hudební činnosti byly zařazeny v jednotlivých dnech a co si děti ve třídě Rybičky osvojily při hudebních činnostech. Během uvedeného týdne se podařilo naplnit dílčí cíle – seznámit děti se zimním počasím a osvojit si počítání do tří. K naplnění těchto cílů přispěly všechny zařazené aktivity, tedy i ty hudební.

Hlavním cílem celé bakalářské práce bylo dokázat, že *hudební činnosti v předškolním vzdělávání nemusí být nezáživné a že základem těchto aktivit nemusí být pouze zpívání. Hudební aktivity mohou být pestré, kreativní a pro děti zábavné.* Tato práce přináší, dle mého úsudku, dostatek pádných důkazů, že v MŠ Stromořadí ve třídě Rybičky se tomu tak děje.

Tato bakalářská práce tak může sloužit jako inspirace budoucím učitelům, zejména v oblasti smysluplného uplatňování hudebních činností v rámci většího tematického celku, a to vždy s respektem k věku dětí.

7 RESUMÉ

Tato bakalářská práce je zaměřena na hudební činnosti, které jsou uplatňovány v předškolním vzdělávání v konkrétní MŠ, a to ve třídě Rybičky v MŠ Dobřany - Stromořadí. První část práce je věnovaná rozboru jednotlivých hudebních činností, které jsou součástí vzdělávání předškolních dětí. Součástí práce je též rozbor dokumentů určených pro předškolní vzdělávání v ČR. Studium těchto dokumentů bylo zaměřeno na to, jak jsou zde uvedeny hudební činnosti. Další část práce představuje nejprve pracoviště MŠ Dobřany – Stromořadí, včetně ŠVP. Následně jsou uvedeny hudební činnosti během prvních měsíců dětí ve třídě Rybičky MŠ Dobřany – Stromořadí ve školním roce 2015/2016. A dále týdenní plán činností, které byly ve třídě Rybičky praktikovány. V příloze práce najdeme fotografie MŠ a třídy Rybičky, ukázkou dokumentů ŠVP a TVP, materiály, ze kterých byl sestaven týdenní plán, výrobky, které vznikly během uvedeného týdne, a fotografii, která zachycuje činnost dětí.

Cílem této práce je dokázat, že hudební činnosti v předškolním vzdělávání mohou být pestré a pro děti zábavné.

SUMMARY

This bachelor thesis is named Musical activities in the Kindergarten in Dobřany – Stromořadí (specifically in the class Rybičky). The thesis has got five chapters. At the first chapter an author describes musical activities which are done with the preschoolchildren in the kindergarten. The second chapter describes the important document for preschool education in the Czech Republic (RVP PV). The other chapter describes the Kindergarten in Dobřany. In this extensive part of the bachelor thesis we can find the target of activities in one week. There are various activities - musical activities and another activities for the preschoolchildren. These activities were practiced in the Kindergarten in Dobřany – Stromořadí in the class called Rybičky.

The last part of this thesis is a supplement where we can find photos, for example: the building and the garden of the Kindergarten in Dobřany – Stromořadí, the photos of pictures which were painted by children and so on.

The main goals of this thesis was the analysis of the document for preschool education in the Czech Republic and the proof that musical activities can be funny for preschoolchildren.

8 SEZNAM LITERATURY

1. BEILOVÁ, Vlasta a Martin VOZAR. *Učíme se poslouchat: pracovní sešit 1*. Praha: Talacko editions, c2010.
2. COUFALOVÁ, Gabriela, Ivo MEDEK a Jaromír SYNEK. *Hudební nástroje jinak: netradiční využití tradičních hudebních nástrojů a vytváření jednoduchých hudebních nástrojů: [slyšet jinak]*. Vyd. 1. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2013. ISBN 978-80-7460-037-1.
3. D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-232-7.
4. EBEN, Petr a Václav FISCHER. *Elce pelce kotrmelce*. 3. vydání. Praha: Editio Supraphon, 1985.
5. FRÁNOVÁ, Jana. *Výběr poslechových skladeb (a jiných materiálů k poslechu) pro potřeby předškolní hudební výchovy*. Plzeň 2010. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.
6. HOROVÁ, Ladislava. *Ve školce je bezva*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 98. ISBN 978-80-7367-694-0.
7. HRUBÍN, František a Jiří TRNKA. *Špalíček veršů a pohádek*. Praha: Albatros, 1960.
8. HURDOVÁ, Eva, Marie TETOUROVÁ a Pavel JURKOVIČ. *Hrajeme si ve školce*. Vyd. 1. Ilustrace Edita Plicková. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0507-4.
9. JENČKOVÁ, Eva. *Muzika od potoka*. 1. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2014, 52 s. ISBN 978-80-86901-23-7.
10. JEŘÁBKOVÁ, Jarmila a Jasna LAZAROVÁ. *Od jara do zimy: 20 dětských tanečních her*. Praha: Rotag, 2002, 52 s. ISBN 80-901182-9-1.
11. JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 135 s. ISBN 978-80-7367-750-3.
12. KAŠPAR, Karel. *Dobřany slovem a obrazem*. Přeštice: Hanzar, 2003, 335 s.
13. KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3.
14. KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. Vyd. 4. Ilustrace Patricie Koubská. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-515-8.
15. KULHÁNKOVÁ, Eva. *Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-108-5.
16. LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006. ISBN 80-86307-26-3.
17. MILER, Zdeněk a Hana DOSKOČILOVÁ. *Krtek a sněhulák*. 3. vyd., (1. samostatné). Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01102-6.
18. NOVÁKOVÁ, Eliška. *Literatura pro HV v MŠ po roce 2010 (průzkum trhu včetně reedic)*. Plzeň, 2015. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.
19. RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 178 s. ISBN 978-80-7367-543-1.
20. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, 48 s. ISBN 80-87000-00-5.
21. STRÁNSKÁ, Petra. *Pěvecká propedeutika a zpěv dětí v MŠ*. Plzeň, 2015. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

-
22. SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.
 23. SYNEK, Jaromír. *Vybrané kapitoly z didaktiky hudební výchovy I*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 65 s. ISBN 80-244-0964-x.
 24. ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Lidové písničky a hry s nimi: [zpěvník pro děti od 3 let]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011, 146 s. ISBN 978-80-7367-927-9.
 25. TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014, 166 s. ISBN 978-80-262-0629-3.
 26. TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 148 s. ISBN 978-80-7367-562-2.
 27. WEBEROVÁ, Jitka. *Hudební činnosti dětí v předškolním věku a jejich uplatnění v MŠ Týmákov*. Plzeň, 2014. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.
 28. ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSKÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1987.

Ostatní zdroje

ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí (2013)

Elektronické zdroje

1. *Mateřská škola Dobřany - Stromořadí* [online]. [datum citace 7. 2. 2016]. Dostupné z: <http://msstromoradi.dobransy.cz/>
2. *Město Dobřany* [online]. 2016 [datum citace 7. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.dobransy.cz/>
3. Wikipedie, *Hudební skladba* [online]. Poslední aktualizace 30. 11. 2015 [datum citace 12. 3. 2016]. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Hudebn%C3%AD_skladba
4. Wikipedie, *Kánon (hudba)* [online]. Poslední aktualizace 22. 5. 2013 [datum citace 28. 3. 2016]. Dostupné z
5. Wikipedie, *Programní hudba* [online]. Poslední aktualizace 19. 10. 2015 [datum citace 12. 3. 2016]. Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Programn%C3%AD_hudba
6. Krtek a sněhulák, 05:21: Dailymotion [online]. 2015 [cit. 11. 4. 2016] video. Dostupné z <http://www.dailymotion.com/video/x2frndk>

9 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Osvojené hudební dovednosti v období září – prosinec 2015.....	44
Tabulka 2 Soubor činností týdenního bloku: Pondělí 11. 1. 2016.....	46
Tabulka 3 Soubor činností týdenního bloku: Úterý 12. 1. 2016.....	47
Tabulka 4 Soubor činností týdenního bloku: Středa 13. 1. 2016	49
Tabulka 5 Soubor činností týdenního bloku: Čtvrtek 14. 1. 2016	51
Tabulka 6 Soubor činností týdenního bloku: Pátek 15. 1. 2016.....	52
Tabulka 7 Přehled osvojených hudebních činností týdenního bloku.....	54

10 SEZNAM OBRÁZKŮ

PŘÍLOHA A – fotografie budovy, zahrady, třídy Rybičky a akcí MŠ. Ukázka ŠVP a TVP

PŘÍLOHA B – materiály, ze kterých bylo čerpáno

PŘÍLOHA C – fotografie činností a výrobků, které vznikly během realizace plánu (viz. Praktická část)

Obrázek 1 Budova MŠ Dobřany - Stromořadí	i
Obrázek 2 Zahrada po revitalizaci	i
Obrázek 3 Třída Rybičky pohled 1	ii
Obrázek 4 Třída Rybičky pohled 2	ii
Obrázek 5 Fotografie z akce Rozsvícení vánočního stromečku před MŠ ze 17. 12. 2015....	iii
Obrázek 6 Fotografie z vánoční besídky třídy Rybičky z 21. 12. 2015.....	iii
Obrázek 7 Ukázka ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí s. 18.....	iv
Obrázek 8 Ukázka ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí s. 19.....	v
Obrázek 9 Ukázka ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí s. 20.....	vi
Obrázek 10 Ukázka TVP třídy Rybičky MŠ Dobřany – Stromořadí s. 7	vi
Obrázek 11 Ukázka TVP třídy Rybičky MŠ Dobřany – Stromořadí s. 8.....	vii
Obrázek 12 Notový materiál k písni Sněží	viii
Obrázek 13 Notový materiál k hudebně pohybové hře Sněhulák s. 46	viii
Obrázek 14 Notový materiál k hudebně pohybové hře Sněhulák s. 47	ix
Obrázek 15 Příběh k poslechové skladbě Sníh a koulovačka s. 165.....	x
Obrázek 16 Zimní hádanky	x
Obrázek 17 Výtvary dětí - Zasněžené městečko	xi
Obrázek 18 Výtvary dětí - Sněhulák	xi
Obrázek 19 Realizace hudebně pohybové hry Sněhulák	xii

PŘÍLOHY A- FOTOGRAFIE BUDOVY A AKCÍ MŠ

Obrázek 1 Budova MŠ Dobruška - Stromořadí

Obrázek 2 Zahrada po revitalizaci

Obrázek 3 Třída Rybičky pohled 1

Obrázek 4 Třída Rybičky pohled 2

Obrázek 1-4 byly pořízeny autorem bakalářské práce. Fotografie slouží pro potřeby této bakalářské práce [Dobřany, MŠ Dobřany - Stromořadí 2016].

Obrázek 5 Fotografie z akce Rozsvícení vánočního stroměčku před MŠ ze 17. 12. 2015

Obrázek 6 Fotografie z vánoční besídky třídy Rybičky z 21. 12. 2015

Fotografie 5-6 dostupné ze skupiny na Facebooku: Facebook, *Přátelé MŠ Dobřany - Stromořadí* [online]. Poslední aktualizace 2016 [datum citace 10. 4. 2016]. Dostupné z <https://www.facebook.com/groups/458809764206088/>

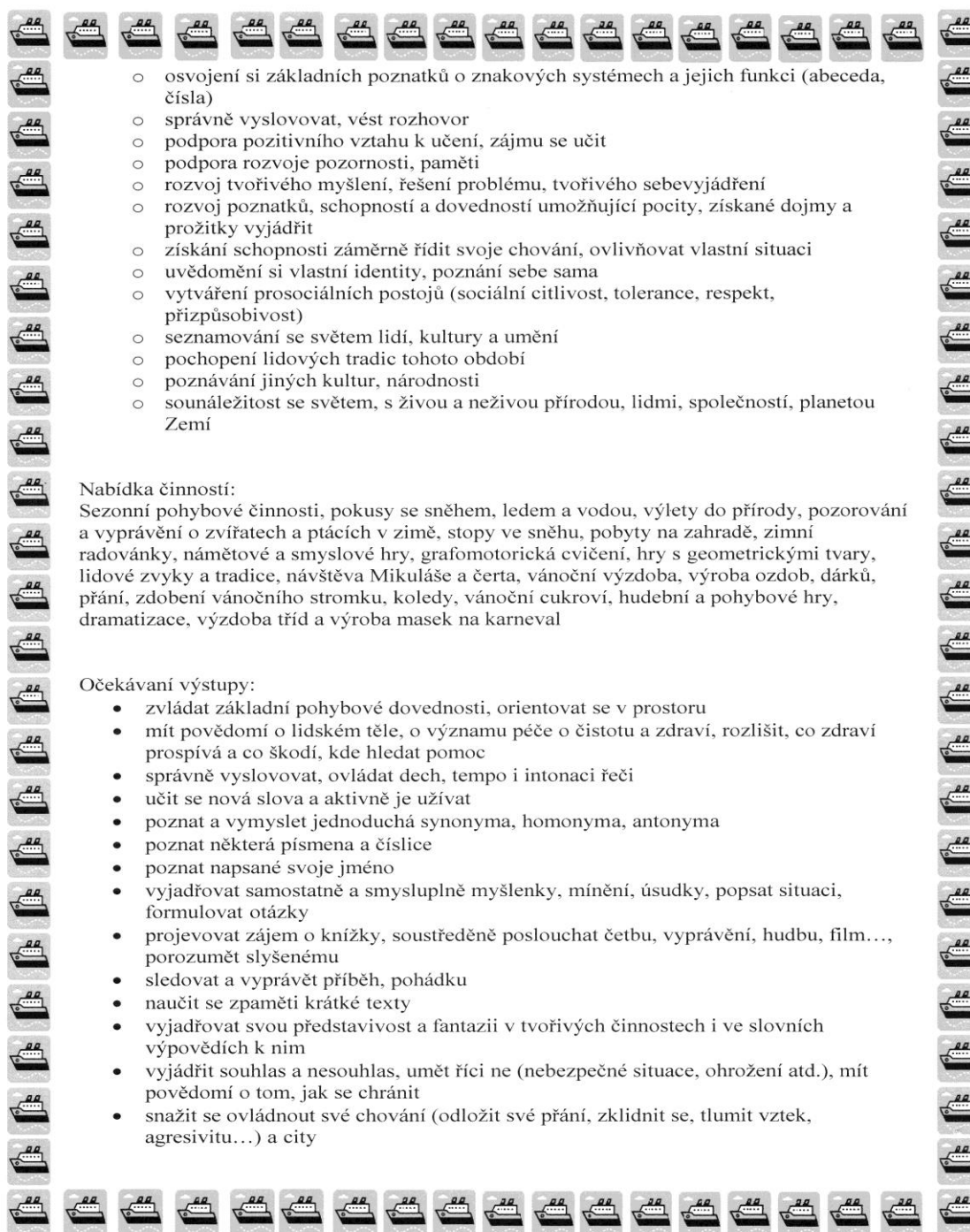
3. „Paluba je bílá – nastala nám tuhá zima“ (časový rozsah přibližně 10 týdnů)

Bílá zima a všemi dětmi netrpělivě očekávaný vánoční čas jsou tématem tohoto celku. Společně prožijeme období Adventu, budeme se těšit na Mikuláše a čerty, na Vánoce, seznámíme se s lidovými zvyky a tradicemi (pečení cukroví, zdobení stromečků, vánoční cinkání, dárečky), naučíme se vánoční koledy. V lednu pak přijdou Tři králové. Užijeme si zimních sportů a radovánek na sněhu a ledu. Budeme pozorovat zasněženou bílou krajinu, dozvíme se o přírodě v zimě (počasí, sníh a led a jejich vlastnosti, péče o zvířata v zimě atd.), o oblékání v zimě (zdraví x nemoc, otužování, vitamíny), povíme si i o krajinách za polárním kruhem s věčným ledem a sněhem. Předškoláci se budou těšit na zápis. Masopust oslavíme „Podmořským bálem“.

Cíle:

- Rozvoj fyzické a psychické zdatnosti
 - rozvoj poznatků o těle a jeho zdraví – zdravé životní návyky a postoje
 - rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) a produktivních (výslovnost, verbální vyjadřování)
 - kultivovaný řečový projev
 - rozvoj koordinace ruky a oka
 - podpora poznatků a dovedností předcházejících čtení a psaní

Obrázek 7 Ukázka ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí s. 18

- osvojení si základních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla)
- správně vyslovovat, vést rozhovor
- podpora pozitivního vztahu k učení, zájmu se učit
- podpora rozvoje pozornosti, paměti
- rozvoj tvořivého myšlení, řešení problému, tvořivého sebevyjádření
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňující pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit
- získání schopnosti záměrně řídit svoje chování, ovlivňovat vlastní situaci
- uvědomění si vlastní identity, poznání sebe sama
- vytváření prosociálních postojů (sociální citlivost, tolerance, respekt, přizpůsobivost)
- seznamování se světem lidí, kultury a umění
- pochopení lidových tradic tohoto období
- poznávání jiných kultur, národností
- sounáležitost se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí

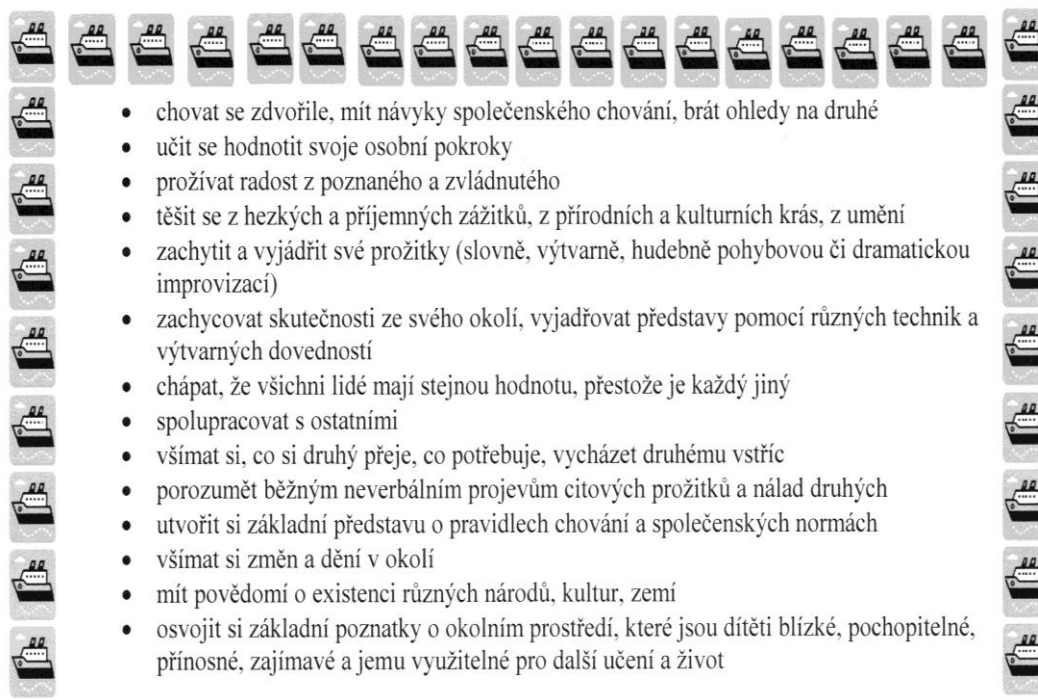
Nabídka činností:

Sezonní pohybové činnosti, pokusy se sněhem, ledem a vodou, výlety do přírody, pozorování a vyprávění o zvířatech a ptácích v zimě, stopy ve sněhu, pobyty na zahradě, zimní radovánky, námětové a smyslové hry, grafomotorická cvičení, hry s geometrickými tvary, lidové zvyky a tradice, návštěva Mikuláše a čerta, vánoční výzdoba, výroba ozdob, dárků, přání, zdobení vánočního stromku, koledy, vánoční cukroví, hudební a pohybové hry, dramatizace, výzdoba tříd a výroba masek na karneval

Očekávané výstupy:

- zvládat základní pohybové dovednosti, orientovat se v prostoru
- mít povědomí o lidském těle, o významu péče o čistotu a zdraví, rozlišit, co zdraví prospívá a co škodí, kde hledat pomoc
- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči
- učit se nová slova a aktivně je užívat
- poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma, antonyma
- poznat některá písmena a číslice
- poznat napsané svoje jméno
- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, mínění, úsudky, popsat situaci, formulovat otázky
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, vyprávění, hudbu, film..., porozumět slyšenému
- sledovat a vyprávět příběh, pohádku
- naučit se z paměti krátké texty
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech i ve slovních výpovědích k nim
- vyjádřit souhlas a nesouhlas, umět říci ne (nebezpečné situace, ohrožení atd.), mít povědomí o tom, jak se chránit
- snažit se ovládnout své chování (odložit své přání, zklidnit se, tlumit vztek, agresivitu...) a city

Obrázek 8 Ukázka ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí s. 19

Obrázek 9 Ukázka ŠVP MŠ Dobřany – Stromořadí s. 20

Blok 3 „Nastala nám tuhá zima“

Časový rozsah: 10 týdnů

Cíle:

- Rozvoj poznatků o těle a jeho zdraví
- Rozvoj fyzické a psychické zdatnosti
- Seznamování se světem lidí
- Rozvoj řečových schopností (naslouchat, výslovnost, vyjadřování)
- Podpora rozvoje paměti a pozornosti
- Vytváření prosociálních postojů (přizpůsobivost, respekt)

Nabídka činností:

- Pozorování a pohybové činnosti v zimní přírodě
- Vyprávění o zvířatech v zimě
- Zdobení stromečku, výzdoba třídy, šatny
- Písňe, říkanky, omalovánky, grafomotorická cvičení
- Práce s vatou, lepidlem
- Povídání a o tradicích Vánoc
- Karneval
- Koulovaná, stavění sněhuláka

Náměty:

- Bu - bu - bu - já se tě kal nebudu
- Než se rozsvítí vánoční stromček
- Půjdem spolu do Betléma
- Vánoční čas
- My tři králové jdeme k vám
- To mě láká, poskakuje se sněhuláka
- Nastala nám tuhá zima - zimní sporty by pou přima
- Když na les pada sníh
- Zvířátka na severním pól
- Hoře hle, hoře hle, není co by neumělo

Obrázek 10 Ukázka TVP třídy Rybičky MŠ Dobřany – Stromořadí s. 7

Očekávané výstupy:

Dítě a jeho tělo – oblast biotvárná

Pohybovat se koordinovaně, práce se stavebnicemi, skládání větších puzzlí, navlékání korálků, zvládat jednoduché výtvarné činnosti, zvládat mytí a utírání rukou, používat kapesník, snaha samostatně se oblékat, svlékat a obouvat, snaha samostatně jíst a pít, dokázat pojmenovat některé části těla, uvědomovat si, co je nebezpečné

Dítě a jeho slovo – oblast psychologická

Snaha vyčkat až druhý domluví, jednoduše vyjádřit myšlenku, rozlišit základní barvy a nápadné zvuky, soustředěně poslouchat, zapamatovat si kratší písničky a říkanky, uposlechnout pokynu dospělého, využívat různé materiály při výtvarných činnostech, rozlišit a používat základní prostorové pojmy dole X nahoře, rozlišovat základní časové údaje ve spojitosti s činnostmi, rozumět a používat základní pojmy označující velikost, snaha zapojovat se do činností a komunikovat, nebát se požádat o pomoc a radu, umět přizpůsobit se změnám

Dítě a ten druhý – oblast interpersonální

Komunikovat s dospělými vhodným způsobem, spolupracovat a komunikovat s kamarády, umět nabídnout pomoc

Dítě a společnost – oblast sociálně- kulturní

Dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla soužití ve školce, snaha pozdravit, poprosit, poděkovat a rozloučit se ve styku s dospělým a dětmi, šetrně zacházet s cizími i vlastními věcmi, postupně rozlišovat nežádoucí chování – chování a lež, umět vyjádřit své prožitky, snaha respektovat pravidla při kulturních vystoupeních - nerušit ostatní

Dítě a svět – oblast environmentální

Všímat si dění a změn ve svém okolí - přiměřeně je komentovat, ctít oslavy svátků, slavností, postupně znát, co je nebezpečné

Obrázek 11 Ukázka TVP třídy Rybičky MŠ Dobřany – Stromořadí s. 8

PŘÍLOHY B – POUŽITÉ MATERIÁLY V PRAKTICKÉ ČÁSTI

Sněží ZIMNÍ PÍSNĚ

*Fouká, fouká,
bílá je louka,
zima je pejskovi,
ke kamnům kouká.*

Obrázek 12 Notový materiál k písni Sněží

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Taneční hry s písničkami: od 4 let do 9 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 144 s. 126
ISBN 80-7367-108-5.

Živě (♩ = 68) Sněhulák

Obrázek 13 Notový materiál k hudebně pohybové hře Sněhulák s. 46

Dohrávka

15 tak se sta - vi 16 sně - hu - lák. 2x 17 18 19

20 21 22 23 24

1. Kuli, kuli, kulilá,
to je koule sněhová,
kuli, kuli, kulilá,
koule už je hotová.

[:Tak a tak, tak a tak,
tak se staví sněhulák:].

2. Kuli, kuli, kulilá,
koulí ten, kdo koulí má,
kuli, kuli, kulilá,
koule už je hotová.

[:Tak a tak, tak a tak,
tak se staví sněhulák:].

3. Kuli, kuli, kulilá,
to je koule sněhová,
kuli, kuli, kulilá,
koule už je hotová.

[:Tak a tak, tak a tak,
tak se staví sněhulák:].

Obrázek 14 Notový materiál k hudebně pohybové hře Sněhulák s. 47

JEŘÁBKOVÁ, Jarmila a Jasna LAZAROVÁ. *Od jara do zimy: 20 dětských tanečních her.*
Praha: Rotag, 2002, 52 s. ISBN 80-901182-9-1.

Sníh a koulovačka

Jednoho zimního rána se Honzík probudil a nevěřil svým očím. Už několik dní si totiž přál, aby konečně napadl sníh a aby si mohl s dětmi užívat všeho, co mu sněhová nadílka nabídne.

A najednou to tady bylo! Za oknem poletovala spousta sněhových vloček. Byly tak lehounké, že se vznášely jako peříčka. Nespadly rovnou na zem, kdepak. Pěkně si poletovaly sem tam, na chvíli dokonce vzlétly nahoru, potom se snesly zase trochu níž. Skoro to vypadalo, že se už už blíží k zemi, ale zafoukal vítr a vločky letěly zase úplně někam jinam. Snášely se z oblohy a jedna byla nadýchanější než druhá. Měly krásné krajkové šatečky, které se při tom sněhovém tanci chvílkami dotýkaly. Jindy se spolu vločky zatočily, vzájemně se proplétaly a někdy spolu i kousíček popoletěly. Potom se rozloučily a každá zase letěla, kam se jí zalíbilo. Všude se jich vznášelo plno, a když konečně dopadly na zem, nádherně se třpytily v závěji, až oči přecházely. Byla to krásná podívaná.

Děti se rychle oblékly, nasadily si čepice, vzaly si šály, rukavice a hurá ven. Na sáňkování to venku ještě moc nebylo, ale zato koule se z čerstvého sněhu dělaly moc dobře. Každý si jich umačkal, co nejvíce dovedl, a pak to přišlo. Vzduchem začala létat jedna koule za druhou, až děti nestačily uhýbat. Některé koule skončily v závěji, jiné však přistály Honzíkovi na čepici nebo na zádech. Ale vůbec to nebolelo, jenom hrozně studilo. A toho křiku, smíchu a radosti. Všem dětem se koulovačka moc líbila, a tak si přály, aby sněžilo alespoň ještě celou noc. Jako by o tom sněhové vločky věděly, tančily opravdu po celou dlouhou noc svůj sněhový taneček a vítr jim k tomu hrál na flétnu. Tančily potichoučku, jak jen to sněhové vločky umějí, aby nikoho nevbudily. Těšily se, až ráno uvidí, jak se děti radují, že se jim přání splnilo.

Obrázek 15 Příběh k poslechové skladbě Sníh a koulovačka s. 165

RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 178 s. ISBN 978-80-7367-543-1.

Sníh z oblohy tiše padá,
postavím si kamaráda.
Jedna koule, druhá koule,
třetí koule, kdopak hádá?
(sněhulák)

Jeho píseň tence zní
jako zvony polední.
U okapu v zimě roste.
Poznáte ho? Je to prosté.
(rampouch)

Když je sněhu víc než hodně,
napadne a netaje,
z kopce letí, pozor děti,
kdo uteče, vyhraje.
(lavina)

Na čepici čile skáče
velká i ta maličká,
když ji ztratíš, tiše pláče,
čím se pyšní čepička?
(bambule)

Zahřejí ti všechny prsty,
ruce do nich uklidíš,
a když padá snížek hustý,
sněhulák ti závidí.
(rukavice)

Dřevěné i kovové
povozí nás z kopce,
těšíme se na nové,
může jezdit, kdo chce.
(saně)

Dvě prkýnka stejně dlouhá,
špičky se jim krotí,
sluníčko se vzbouzí, ouha,
paprsky je rmoutí.
(lyže)

Obrázek 16 Zimní hádanky

HOROVÁ, Ladislava. *Ve školce je bezva*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 98. ISBN 978-80-7367-694-0.

PŘÍLOHY C- FOTOGRAFIE ČINNOSTÍ A VÝROBKŮ, KTERÉ VZNIKLY BĚHEM REALIZACE PLÁNU (VIZ. PRAKTICKÁ ČÁST)

Obrázek 17 Výtvary dětí - Zasněžené městečko

Obrázek 18 Výtvary dětí - Sněhulák

Obrázek 19 Realizace hudebně pohybové hry Sněhulák

Obrázek 17-19 byly pořízeny autorem bakalářské práce. Fotografie slouží pro potřeby této bakalářské práce [Dobřany, MŠ Dobřany - Stromořadí 2016].